

Ötödik évi folyam.

Pest, január 24-én 1858.

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél íven jelenik meg. — Előfizetési díj január-juniusig, azaz: 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Hunyady Máttyás királylyá valasztatásának négyszázados évnapja.

(1458.—1858. január 24-ke.)

Épen ma 400 esztendeje, hogy Hunyady Máttyást királylyá választá a magyar nemzet.

Forgassuk kissé a történet lapjait s kérdezzük meg: „Hogy is volt?”

Midőn az ártatlan Hunyady László kivégeztetésének híre az egész ország zajlongani kezdett, s a fájalmában boszut esküdött Hunyadyné és a hozzá csatlakozott főurak zsoldosai már egész Budáig száguldozának, Hunyadyné testvére pedig, a hatalmas karu Szilágyi Mihály Erdélyt kevés idő alatt majdnem ellentállás nélkül elfoglalta — V. László király, Hunyady Máttyással, mint fogolylyal Bécsbe, később pedig Prágába utazott. Itt a király 1457. november végén Podjebrád György csehországi kormányzó által megmérgeztetve, meghalt, épen midőn menyasszonya, a francia király leánya megérkezére várakoznék.

Az ifju Máttyás most Podjebrád foglya maradt, de csak hogy fogságát királyi székkal váltsa fel. A király halálának híre Gara nádor több főurral, mint a Hunyadyház határozott elleneivel, Budára összejövetén, 1458. első napjaira király választó országgyűlést hirdettek. Szilágyi Mihály, egyesületen az özvegy Hunyadynéval, el volt tökévelve, unokaöcsét Máttyást emelni a királyi székbe s e célból, hihetőleg a pápai követ közbejárására, Gara László nádorral s nejével olly szerződésre lépett, hogy a Hunyady- és Gara-ház közt örökre szűnjék meg minden ellenségeskedés; Gara pedig Máttyás királylyá választatásába beleegyezék s neki, akár lesz király akár nem, Anna leányát nőül adja stb.

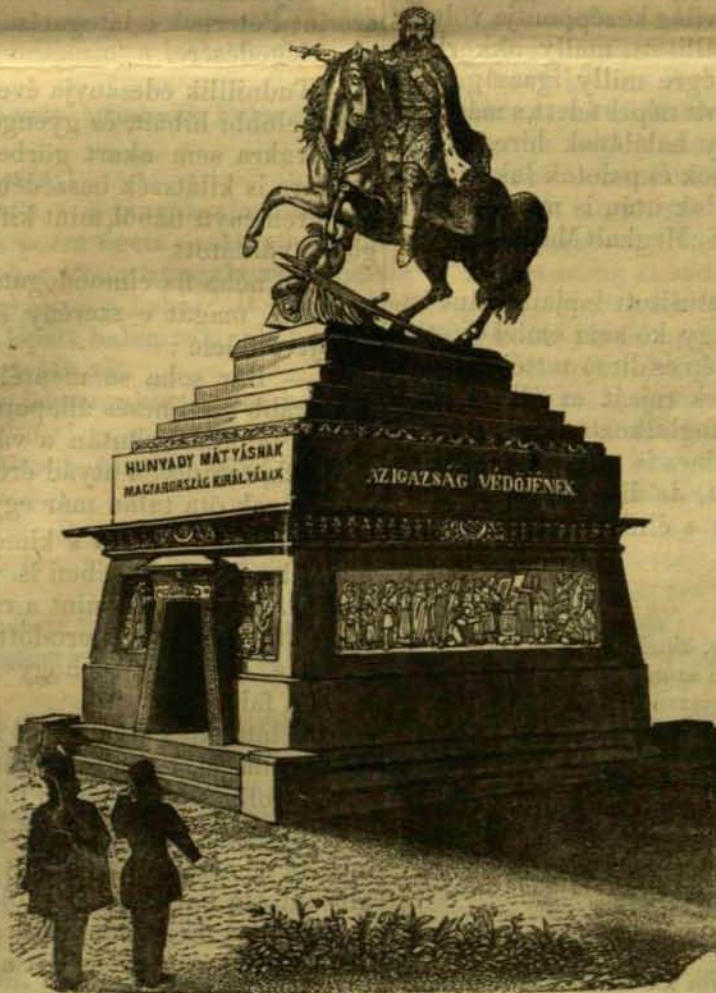
Szilágyi mindemellett mintegy 20 ezernyi haddal, melly a Hunyady-házhoz szító nemességgel 40 ezerre szaporodott, jelent meg Pesten a Rákos-mezőn az országgyűlésre. A Gara-Ujlaki párt pedig, a főnebbi szerződés ellenére is, tartván a Hunyady-család boszujától, Bndán gyűlt össze s kihallgatni vélte a francia, lengyel király, szász herczeg, továbbá

Fridrik császárnak, mint trónkövetelőknek követeit, míg a Pesten összegyűlt nemesség csak Hunyady Máttyást, a nagy hősnek nagyreményü fiát kivánta királyul. De külön válva mind a két részről sikertelenek voltak a tanácskozások. Szilágyi Mihály az ellenpárt tagjait, ha Pestre jönnének, személyes bátorságukról s a tanácskozás szabadságáról ujra esküvel biztosította. — Szerencsére a Duna

befagyott s így az ellenpártiak kénytelenitve látták magukat, a hatalmas Szilágyi ajánlatát elfogadni s Pestre költözni át. A nép már éltette Máttyást, magasztaló versek adattak a gyermekek szájába, ezektől hangzottak az utcák, az egyházakban a lelkészek Te Deumot énekeltek, mintha a választás már megtörtént volna, melly másnap január 24-re tüzetett ki. A szomszéd helységek népessége már hajnalban a városba özönlött; mindenki tanuja akart lenni Máttyás megvalasztatásának a rendek által. Mindemellett estig húzódott a tanácskozás s az országnak még mindig nem volt királyja. — E közben Szilágyinak, mint mondá, a tanácskozás szabadsága biztosítására a Duna partján és jegén fölállított serege, a dermedtő hidegben türelmét kezdé veszteni s — száz szónak is egy a vége — egy torokkal felkiáltott: *Éljen Máttyás király!* hogy megrengett belé a tanácskozó terem s tompa morajjal hangoztaták vissza az átellenes budai hegyek, és a két rosnak s a környéknek összegyűlt, nagy részt a Szt. Gellért hegyen várakozó lakossága. A sereg zeneszóval utcáról utcára, térről térre Máttyást hirdeté királyul. Az egyházak tornyain megszólaltak a harangok; mindenfelé örömjaj és zibongás.

A népnek, a nemzetnek e száz-

ezernyi torokból eredő, hangos szavazata előtt végre kénytelen volt a Gara-Ujlaki párt is meghajolni; beleegyezett, hogy a 15 éves gróf Hunyady Máttyás királylyá, — 20 éves koráig pedig melléje Szilágyi Mihály kormányzóul választassék — bizonyos, a királyi hatalmat megszorító s a nemesség több kiváltságait biztosító

Máttyás királynak Ferenczy által (1843.) tervezett emléke.

feltételek alatt. — Történt pedig ez 1458. év január 24-ik napján. — Gyorsan terjedt e választás híre az országba szerzetés s öröm foglalt helyet mindenki keblében. Ez örömben a Hunyady-ház iránti szeretet és egy szép jövőnek biztató reménye tükröződött. Egy titkos sejtelem mindenkivel gyanítottá, hogy a nemzet e választással egy szép és dicső kor küszöbére lépett.

A fogságából kiváltott fiatal királyt karján hozta be a nemzet az országba s ültette fényes trónjába, mellyen 32 évig uralkodott páratlan dicsőséggel.

A nemzet nem csalatkozott bizalmában. Mátyás királyban és hős apjában összpontosul a magyar büszkesége és eszményképe. Ha nemes tettekről vagy férfiúi erényekről vagy hazáérti feláldozásról akarunk szólni, Hunyad nevét szoktuk említeni; ha királyi erényekről, hadvezéri kitünő tulajdonokról gondolkozunk, a tudomány és felvilágosítás előmozdítását halljuk dicsérni, okvetlen Mátyásra emlékezünk. Ha külföldiek ellenében hazánk nagy férfaival akarunk dicsekedni, első helyen Mátyást említjük. Elbeszéljük, hogy volt a magyarnak egy királya, ki az országnak jólétet, Budának fényt, a nemzetnek világra szóló tekintélyt szerzett, millyennel később sóha sem birt. Elmeséljük, hogy volt a nemzetnek egy fia, ki korának vala legelső hadvezére, ki előtt rettegtek az ozmán seregei, rémültek más országok katonái, ki előtt felnyitak távol városok kapui. Megemlítjük, hogy Mátyás vala korának egyik legmiveltebb fejedelme, kinek udvarán minden tudós és művész szives menhelyet talált, ki a világ legnagyobb tudósaival levelezésben s Medici Lőrinczczel, a tudományok nagy maecenasával benső barátságban élt. Elősoroljuk azon érdemeket, mellyeket Mátyás hona körül szerzett, milly törvényeket bocsátott ki az alsóbb osztályok emelésére, milly intézkedéseket tett a földmivelés és kereskedés felvirágoztatására, a tudományok és művészetek előmozdítására; mi-kép ő széles országának minden részeiben a felvilágosítás terjesztésére iskolákat állított, s olly könyvtárt gyűjtött, mellynek párját Európában nem lehetett találni s melly ha fennmarad, talán beteljesülnek ama bécsi tanár szavai, a ki azt mondá: hogy ha ama ropant könyvtárt fel birtuk volna tartani, „ugy most Magyarország a tudományok székhelye és a tudományos világ középpontja volna.“ (I. V. U. ez évi 2. sz. 19. lap), s nyomdát állított, melly akkoriban a ritkaságok közé tartozott. Elbeszéljük végre milly igazságszeretettel s egyszersmind kegyességgel uralkodott népei felett, s másrészt milly szeretettel valának ezek iránta, hogy halálának híre, midőn az országot átfutotta, mindenkit — a kunyhók és paloták lakóit egyaránt — szomorral töltött el, s még századok után is mondogatá a nép, melly olly sok szépet tud róla regélni: „Meghalt Mátyás király, oda az igazság!“

A történet Mátyásnak örök helyet biztosított lapjain, mint keveseknek e föld királyai közül, s mégis, egy kő sem emlékezteti a vándort, hogy itt vagy ott Mátyás nagy, szép és dicső tettei ragyogtak egykor. Amaz emléktér is, mellynek rajzát ez alkalommal közöljük, s melly évek előtt olly élénken foglalkoztatá a közfigyelmet, terv maradt mai napig — s talán nincs is rajta mit sajnálni. Sem ércz, sem márvány nem jelöli emlékét, de dicső Mátyás király emlékezte él a magyar nemzet keblében s élni fog mind örökké kitörülhetlenül!

T e l e n .

Sir, nyög a szél odaki,
Hordja a hópelyhet,
Fagyos szárnya minden embert
A szobába kerget.

Még a hold is az égen
Dideregve fázik,
Fellegbundát vett magára,
A füle sem látszik.

Boldog, kinek fája van,
Fütheti szobáját;
Fütyörészve nézheti a
Telet ablakán át.

Ő kelmét jó magam is
Büszkén fumigálom:
Hál' Istennek, van egy kis fám:
Egy-két — pipaszárom.

Vida József.

Pista bácsi.

Messze utra készül
A vén Pista bácsi,
Feleségét, tudja Isten,
Mikor fogja látni!

Ne hagyja magára
Hej! oldalborsáját,
Engem ugyse! majd meglátja,
Maga vallja kárát.

Takáros kis asszony
Kelmed felesége,
Nem ok nélkül kacsintgatnak
Annyian szemébe.

Mig távol lesz tőle,
Bizony attól félek,
Elszeretik kegyelmedtől
A csinos legények.

Hadd legyen én öre,
Édes Pista bácsi,
Ha rám bizza feleségét,
Nem fogja megbánni.

De szól Pista bácsi:
„Fogd be, öcsém, szádat,
Ismerjük mi egymást . . . Ebre
Nem bizom a hájat!“
Vida József.

Mint lón vagyonos emberre ifjabb Adorján Péter.

Elbeszélés, írta PÁLFFY ALBERT.

(Folytatás.)

VI.

Néhány év leforgása alatt, Péter már a jobbmodu gazdák közé tartozott.

Eleinte ugyan megelégedhetett, ha ittott a dülökben egy-egy darab földet egyszeri bevetésre társaitól haszonbérbe kivehetett; most már azonban magának is volt saját féltelke, mellyet részletes lefizetés feltétele mellett szomszédjától megvásárolt.

Gyönyörű szép nyári napok folytak.

Aratás közeledett, s Péter munkába fogadván a legelőszőr be-köszöntött tót napszámosokat, a legelső volt, ki gabonáját lekaszáltatá, tudván, hogy zsenés buzából lesz a legpirosabb mag, melly annak idejében a hetivásáron leghamarább talál vevőkre.

Begyűjtven termését, számot vetett állapotával; s maga csudálkozott el legjobban midőn bokros kiadásai mellett is eddig megtakarított pénzcsekje már is mintegy hatszáz váltóforintnyi kerek summára nevedkedhetett. Nagyon szép pénz volt ez azon időben, különösen a szegény jobbágy kezében, miután néhány év előtt maga azon kezdte, hogy másokhoz állá be napi munkára.

Ekkor aztán néhány napig sürgetősebb dolga nem levén, befogta abrakkal tartott lovait: kocsira ülteté már is jól felnevedett gyámoltjait, s megindult azon város felé, honnan ide származott, hogy ottan előregedett édes anyját, kit rég óta nem látott, de kit azért időközönként egygyel mással segitgetni soha meg nem szűnt, fiui tisztelettel és háladatossággal meglátogassa.

Sajnálattal kell azonban feljegyeznie e sorok írójának, miszerint Péternek e látogatása, nem mene végbe az ifju gazda teljes megelégedésére.

Tudniillik édesanyja éveit daczára, még mindig nem tudá levetkőzni előbbi hibáit, és gyengeségeit. Szívesen látta ugyan fiát, sőt az árvákra sem akart görbe szemmel tekinteni, de mind hiába! utoljára is kilátszék beszédéből, mennyire elégedetlen vele, hogy nagy reményü fiából, mint kifejezé magát, csak is közönséges paraszt gazda válhatott.

Ha néha fia elmondogatá előtte, mily boldognak, s elégedettnek érzi magát e szerény állapotában, édesanyja mindannyiszor sohajtva felelé:

— Bár soha se mentél volna el mellőlem, édes fiam. Itthon hamarabb szerencsés állapotra juthattál volna, mert alig hogy eltávoztál, mindjárt azután a városházánál megürült egy irnoki hely. Az urak, tekintvén atyád érdemét, befogadtak volna az irodába, s ennyi évek óta talán már egy kis fizetésed is kezdene járni.

Péter tisztelettel s kimélettel viselteté édesanyjának még hibás véleménye ellenében is. Csak röviden felelé vissza: jobb neki a bizonyos féltelek, mint a reménybeli irnoksági fizetés, s aztán vigasztalta a megszorodott özvegyasszonyt, arra azonban nem birhatta édesanyját, hogy itt hagyván e várost, elmenne fiához lakni a faluba.

E látogatás alkalmával a háladatos ifju a viláért sem mulasztotta volna el, felkeresni azon jóakaratu gazdag földbirtokost, ki őt egykor olly hasznavehető tanácsadással bocsátotta a nagy világba.

Egészen neki lelkesedve beszélte itt el Péter, miként vette eleinte betü értelemben a vett tanácsot: megállott a pusztá közepén, kinyújtotta karját, s markolászott egy ideig a levegőben, mig a szunyog jól meg nem csipte a kezét: de hogy aztán még is mindennek minő szerencsés lett a vége.

Más részről a gazdag embernek is nagy öröme szolgált e látogatás: tapasztalván az ifjunak igaz szívéből származó háladatosságát. Bevezette őt szobájába, tisztességgel látta és barátságosan megvendégelte, végezetül pedig utravalóképen még egy újabb helyes tanácsot is ada neki.

Miben állott e tanács, azonnal látni fogja az olvasó: mostanra azonban csak annyit mondjunk a dologról: miszerint Péter maga

is belátván a vett tanács helyességét, sietett annak még azon napon fogamatot szerezni.

Mi pedig azon gazdag kereskedőt illeti, ki a pályakezdő ifjunak ama tanácsot adá: végy mindent drágán s add el olcsón, ezen emberhez Péter nem akart elmenni: mert még mindig azt hitte e jelenetről: bizonyára csak tréfált vele az a jó ember; gyermeknek nézte őt, s beszédével csak azt akarta értésére adni: ne vegyitené magát ollyasmikbe, mihez nem ért, s miknek végbevitelére más-képen is csak férfias megállapodott ész és hosszú tapasztalás szükséges.

Ezalatt eltelvén azon néhány nap, melyet Péter édesanyja látogatására szánhatott, ismét befogta lovait, s felültetvén kocsijára gyámoltjait, hosszas bucsuzás után visszatért falujába.

Egész napon át tartván utjuk, késő este lőn, mire haza érkezhetének.

Az est sötét, és holdtalan volt, de még csillagok sem mutatkoznak, elrejtvén azok fényét egy széles felhő, mely az egész láthatárt elborítja.

Azonban jól ismervén az utat, szerencsésen haladhatnak a falu közepén áthúzódó országúton odáig, honnan a töltésről letérve azon utcára kelle fordulniok, hol lakások volt.

— Különös — mondá Péter, midőn, hajtván a lovakat, a szegletházat hátra hagyták. — A jegenye fát a ház előtt láttam, míg magát a házat a sötétben ki nem vehettem:

A gyermekek is megszólamlottak.

— Ollyan különös szag van itt, bátyám — mondá a nagyobb.

— Bizony, épen ollyan — csevegé a kisebb — mint mikor malacot ölnek, s aztán leperzselik a szőrit

Péter rosztat sejtett.

Kocsijok azonban csak tovább döcögött az ut göringyein. Péter folyvást nézegetett jobbra, balra. És daczára a sötétségnek, az utca bal oldalán az utszélére ültetett fákat mindenütt tisztán láthatta: a házak azonban mintha csak eltűntek volna.

Nem sok fejtörésébe került, hogy eltalálhassa, mi történt itt távollétében: főkép midőn észreveheti, hogy a szemközti házak teljes épségökben állanak régi helyökön: még gyertyavilág is látszik az ablakokon keresztül, jelentvén, miszerint a lakosok még nem tértek éjjeli nyugalomra.

Az ötödik ház az árvák öröksége volt, a hatodik Péter sajátja, melyet nem régen ezelőtt vásárolt.

De minő pusztulás üté fel itt tanyáját!

Tűz volt a faluban távollétök alatt s a lángok elemésztének egy egész sor házat. Az árvák hajléka porrá égett: csak pusztai falai maradának meg a háznak, hol egykor Péter nyugalmas napjait élni remélé! A kerítés, az ólak, a boglyák, s a behordott asztagok mind hamuvá lőnek; a hova az ember lépett, halomra gyült pernye, s széndarabokká vált fatörzsök kerültek láb alá.

Az egykor csinos és tiszta lak, a frissenrakott széna-boglyák s magbandus asztagok mind a pusztító elem martalékivá lettek; még a kert ültetvényeit is összetaposák azok, kik ide tüzet oltani s báméskodni jöttek.

Sötétség, magány, s vigasztalhatlan elhagyottság uralkodott a zordon tanyán, melyet még leghivebb öre, a ház régi komondora is messze elkerülni kénytelenítették.

Igy levén a dolog, Péter sem tehetett egyebet, mint megnyugodni abban, mit meg nem változtathatott; s oda fordulva a sirva fakadt gyermek felé, mondá:

— Annyi, mintha ide se jöttünk volna. Menjünk tovább egy házzal, mert itt ugyan e napon többé semmi keresetünk. Jó emberek laknak a faluban, s majd csak találunk irgalmas szívű felebarátokra, kik minket házukba fogadnak mindaddig, míg megsegít az Isten, s a mit itt elvesztettünk, újra helyre pótolhatjuk.

E közben a szemközti házakban a lakosok, hallván hogy kocsii állott meg a tulsó oldalon, azonnal eltalálhaták, hogy Péter érkezhetett vissza utazásából.

S mindjárt is előjövénék házaikból, s megismervén az érkezettekben Pétert s az ő gyámoltjait, szokott módon vigasztalni kezdék a kárvallottat, s mindnyájan szíves magyar barátsággal s vendégszeretettel ajánlák fel szállásul tulajdon hajlékaik egy részét, hogy míg Péter jobb helyet nem találna, legyen hova fejét lehajtsa.

Péternek legelső kérdése is az volt: mikor történt e szörnyű veszedelem?

S midőn hallotta, hogy a tűz tegnap este, mintegy nyolcz óra-

kor ütött ki: fohászt bocsáta az éghez, mint midőn a jámbor halandó hálát mond a Mindenhatónak.

Lassanként előkerülének a többi kárvallottak is; kik már is a szemközti házakba vevék ideiglenes lakásukat. Az asszonyok hangos siránkozások között beszélék el: ki, mivel volt épen elfoglalva, midőn egyszerre a nagy lárma s világosságra kiszaladván az utcára, a rémitő itéletet saját szemekkel látni kénytelenítették. Szerintök a láng, anélkül, hogy tudná valaki, miként a szegletháznál jött ki, hirtelen végig futott a soron, mielőtt terjedését megakadályoztatni sikerült volna.

Azonban Péter most is inkább csak ügyefogyott szomszédinak szerencsétlenségén sajnálkozott, miután saját s gyámoltinak vagyónát illetőleg, állapotjuk nem volt olly kétségbeejtő, miként a körülállók azt egyelőre képzelék.

Azért is szóla hozzájuk:

— Ne rajtam, s ezen árvákon siránkozzatok atyámiai, hanem inkább ezen derék becsületes szomszédinkon, kik hibájokon kívül Isten végzéséből illy kemény próbára tétettek. Mindezek között saját bajunk itt a legcsekélyebb, miután kárunk ugy is rövid időn minden hiány nélkül visszapótolva lesz.

— Hogyan? — kérdék mindnyájan — Visszapótolva lesz?

— Ugy van barátim, visszapótolva lesz. Mindnyájan tudjátok, hogy én most a városból jövök, hol édesanyámat meglátogattam. Ugyanott felkerestem egy régi jóakarómat is; kinek, miután elmondám miként segített meg az Isten: miként szereztem magamnak egy kis gazdaságot, házat, földet, hasznos háziállatokat s minő jó természettel áldotta meg az ég ez évben is munkaságomat: szavamra ama jó tanácsot adá: miszerint ne élnek vissza elbizakodottságomban Isten jóságával, hanem részemről is mindent kövessek el, mit emberi erővel lehet, hogy a mit eddig szereztem, azt minden véletlen szerencsétlen eset ellenében bátran meg is tarthassam. Azért is oda küldött engem e jó emberem a tűzkár elleni biztosító társaság képviselőjéhez, s áldom Istenemet, hogy tanácsát követve még elég jókor fizettem le az ezért járó csekély díjat, s most a magam sorsa miatt legalább nyugodtan maradhatok.

Azon időben hazánkban a biztosító egyletek kérdése, még nem járt ugy szájról szájra mint napjainkban, midőn a gyerek is tudja; hova kellene fordulnia, ha eziránt kérdőre vétetnék. A falra szegezett veres táblának, s azon a megaranyozott országczimerének jelentőségét még is minden ember tudta, és ismerte.

A többi kárvallottak is hallván a beszédet, korántsem telének el szívökben irigységgel, sőt inkább örvendezének lelkökben, hogy ezáltal is kevesebb a szerencsétlenség a faluban.

Pétert eddig is kedvelték a faluban szorgalmáért, és becsületeségeért: most ezekhez okosságának, s előrelátó gondosságának híre is hozzá járult: mindenki elismerni kénytelenítették: millyen jó az, ha az ember fiatal korában tanul, érleli elméjét, s aztán maga eszével itéli meg, miben kell mások tanácsát követni, miben nem.

Más részről azonban a többi kárvallottak is találhatának bajukban némi vigasztaló körülményre.

Régi közmondás az: nincs szerencsétlenség szerencse nélkül. S ezen embereknek legalább az szolgált enyhítésül, hogy eddig learatott gabonáikat még be nem hordván, legalább buzájok feleslegéből remélhetének némi jövedelmet, miből házuk ujonnan való építését megkezdhették.

Nagy bajukra azonban, aratás folytán levén az idő, az új termésnek alig volt ára a vidéken. A szemenszedett tiszta búzát, köblönként öt váltóforintjával vesztegeték a pénzben megszorult falusi gazdák; így is kétszer háromszor be kelle vánszorogniok a városba, hogy csak egy pár köblöt is eladhassanak a heti vásáron.

Tekintve e nehéz állapotokat, a mi Péterünk szívében derék gondolat támadt, s azért is a legelső alkalommal, hallván kárvallott szomszédinak vásárra készülő szándokait, megelőzte őket kívánatukban, s felkeresvén őket szállásukon, imigy szóla hozzájuk:

— Hallgassatok meg engem, atyámiai. Tudom, mindnyájan derék és rendszerető emberek vagytok s ha valamit mondok nektek, nem fogjátok azt balul magyarázni. Ime, Isten segítségével mellett szorgalmam által sikerült mintegy hatszáz forintnyi tőkepénzeskét megtakaríthatnom. Am ha kedvetek lesz hozzá, ne fáradjatok hijába a heti vásárra, hol a gabonás-szekerek alig férnek meg egymás mellett a nagy piacon. Öt forint az ára a búzának, de tavaszra az illyen jó magnak mint a miénk, ára bizonyosan feljebb fog szökenni. Azért intézzük el itthon dolgainkat, hogy ti is legalább időt

nyerjetelek, de e mellett én se vesztsek vállalatomban. Alkudjunk meg keresztyén módon, s én kész leszek töletek köblönkint hat forintjával számítva, száz köből buzát azonnal, s kész pénz lefizetése mellett, megvásárolni.

Felette tetszék ezen ajánlat a kárvallottaknak, bár egyik, s a másik is előbb vonakodott buzájáért a folyó áron felül egy forintot elfogadni, de minthogy Péter erősen megmaradt föltételében, amazoknak is eloszlott kétségük, s mindenbe örömmel beleegyezének.

Nem hiányzottak ugyan a faluban olyanok sem, kik e vásárt hallván, megcsóválák fejüket és mondák: Nagyon elbizza már magát Adorján Péter uram a miatt, hogy elég esze volt házáért és természetét jó előre biztosítani; most már épen kereskedésre meri fejét adni: bizony beletörök a bicskája, s majd meglátjuk, ha vajjon tavaszra a veszett fejszének csak a nyelét is megtalálhatja?

Péter hagyta a gunyolókat beszélni, mint nekik tetszett s ugyan, miként szívének indulata tanácsoló.

(Folytatása következik.)

Csallóközi uti-képek.

I.

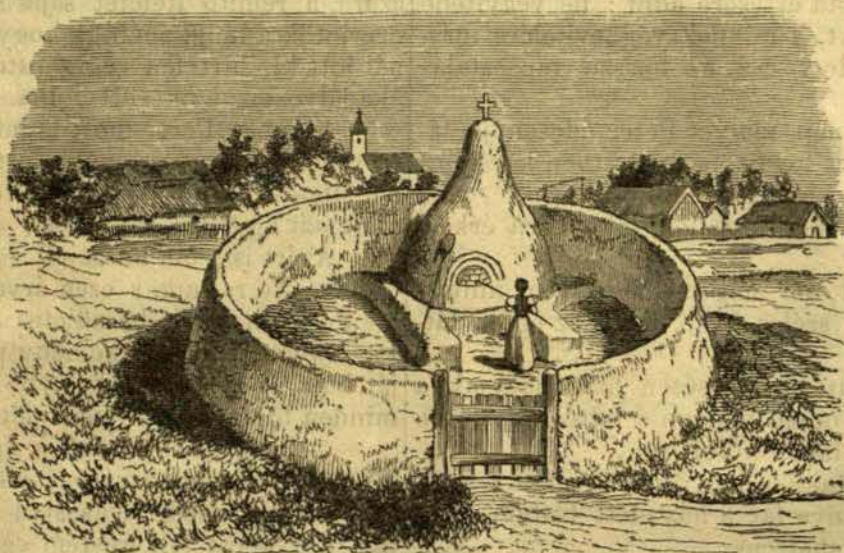
Felső-Csallóköz északi része.

(Folytatás.)

Még egy kitünő sajátja Csallóköz ezen vidékének, mire itt különösen figyelmeztetünk, kenyérsütökemenczéi. (L. 4. kép.) Távobbi házaktól, többnyire a kertek közt, sárból gyúrt, sokszor ház magasságu kupos építményeket látni, olykor hasonló anyagból épült alacsonyabb fallal is körülvéve. Ezen épületek, minőt itt képünk is mutat, a híres csallóközi kenyérsütökemenczék. Ily kemence többnyire egyeseké, kik azt fizetés mellett többeknek is átengedik használatul, vagy haszonbérbe adják. Nemzet gazdasági jelentékenységüket nem fejtegetjük; hasznaik szembetűnők, s némileg már is pótolják az „István bácsi“ második évi folyamában ajánlott községi kenyérsütökemenczék, a mennyire közösen használva, természetesen a tüzelési költséget kevesbitik; mi sok helyt a nagyobbára jó tüzelőfa híjában levő Csallóközben legközelebbi okot adhatott felállításukra is. De e mellett a tűzveszély lehetőségét is kevesbitik, távolabb levén a házaktól; s általában mind azon kellemetlenségektől megmentik a földmives lakát, mit a nyáron is hetenkint rendszeren fűtött szobakemence okoz. E szokás tudomásunkra csupán Csallóköz sajátja volna, és régi lehet, melly koránsem az újabb társulati eszmék nyomán keletkezett; sőt úgy hallók, hogy már is évről évre ritkulnak, s ma-holnap még archaeologiai tárgygyá lesznek. Már azért is érdemesnek véltük kinézésüket képben közzé tenni. Egyébkint is sajátos látványt nyújtanak, midőn az utas a falut kerítő kertek között öt, hat illy kupos kis mecset alaku alkotványt lát kifehérleni a zöld falombok közül.

Mind e közt el nem mulasztottuk itt is a hely régiségei iránt tudakozódni, mellyek megismertetésében a szíves lelkész urat, ilylyenkor bucsu alkalmával rendszeren meggyülni szokott vendégei

sem tartóztathatták vissza. Egy érdekes 1308-diki eredeti hártya-okmány a plébánia levéltárában tanusítja, hogy e helyen akkor épült először templom. Később mellette a Somogyi család kápolnája és sirboltja emelkedett. Mind ennek jelenleg semmi nyoma már; s helyökbe 1820 egy tágasabb új templom a megszokott izléstelen idomban épült. — A Karcsák egyéb emlékei sem örvendettek jobb sorsnak. — Sipoș-Karcsa közepén állanak még a Somogyiak kastélyának, ezt tanusító romjai. — Egy nagy tért négyszögben kerítő épületmaradvány, mellynek csupán keleti oldalán áll még egy magas fala csonka szöglettoronnyal. A mellette álló, romjaiból szegényesen épült ház előtt, az utczasorában feküdt egy nagy ködombormű faragványnyal. (L. 5. kép.) A le- és felugráló falugyerköczék épen gymnastikai gyakorlataikat tarták rajta. A dombormű mellképben, pánczélos, kócsagos kalpagu hőst mutat; alatta sár és portól lepelt felírás. Mire

Csallóközi uti-képek : 4. Csallóközi kenyérsütökemence.

a részben már szinte kitöredezett felirat kitisztításához és olvasásához fogtunk, a közel házak lakói le akartak szólni igyekezetünkről: „miután, ugymond, több okos urak megkísértették már kiolvasni, de semmire sem mentek vele;“ látván azonban, hogy illy olcsó áron nem hagyjuk magunkat elijesztetni, ők magok is készséggel kezet nyujtottak letisztítására. A feliratban csakugyan a vár keletkezése és építője emlékét találtuk fel. E szerint Derghi Somogyi György 1581-ben építé, kinek a kőfaragvány képét állítja előnkbe; mint ezt a rosz latin verspárok nagy pathoszszal hirdetik, mi végre is keserves gúnykint hangzik, tekintve a sárban fekvő emléket s a romban álló várat, mellynek építője örök időket jósolt alkotmányának a vég verssel:

Stabit in aeternum stet quoque structa domus!

Mindamellet, vagy épen azért el nem mulasztottuk az atyafiak történeti érzetét igénybe venni, azon ohajtással, milly szép volna az emlékkövet ismét a várkastély falába, honnét leesett, beépíteni. A falu reményteljes ivadékánál ellenben a vállalási kegyelet ébresztésével véltünk többet hatni, s nehogy az emlék ügyességük gyakorlásától további kárt vegyen, intők: milly méltatlan s illetlen az elődök képét tiporni. A nyájasan komoly figyelmeztetés, úgy látszék, hatással volt a szomszéd dözsztanyáról körünkbe csődültekre is; néma megilletődéssel merengtek a lealázott és képen, mintha az szólamlott volna ki sírjából kegyeletért esdve. A méla alkonyat is növelé a benyomást.

Még ez estén betértünk Duna-Szerdahelyre. A hely Csallóköz egyik legélénkebb városkája. A forgalmat a Pozsonyból erre vivő országút, látogatott hetivásárai és sok zsidó lakosa élénkíti. — Egy illy kis város a vidék közepén, melly a kerületi hivatalok s a környéken lakó birtokos nemesség központjául szolgál, leginkább volna hivatva a szellemi érdekek egyesítésére és központosítására is. Hallottuk is, hogy olvasóegylet vagy csak kaszinó

Csallóközi uti-képek : 5. Somogyi György emléke Sipoșkarcsán.

régtől van készülöben, s talán azóta már jótékonyan is tánczoltak alapjára. De mind híjában; nálunk az illyesmi szerte a hazában, valljuk meg csak, igen nehezen tud lábra kapni. Hiányzik még általában a műveltség azon foka nálunk, melly hasonló szellemi érdekeket, az olvasást és egyesülést, s általában a magas czélokért való

lelkesebb életkellékké tenné. Mig erre nem fejlődünk, mig az olvasást csupán idővesztegetésnek vagy csak mulatságnak tartjuk, mig alapos nevelés és tanulás által a szellemi érdekek s élvek megértésére nem képződünk : addig ha sikerül is egy-két lelkesebb férfinak valamit létesíteni, követjük ugyan egyideig csupa ugynevezett hazafiságból vagy divatkényszerűségből a hangadó kolompot; de a szalmatűz csakhamar ellohad, mert a lelkesedésnek nincs semmi valódi és természetes alapja.

Ezen neme a műveltségnek, melly bizonyos műveltségi külsőségekben, mellyeket a társalgásban külmázul használ — s melly hasonlít némileg azon fehérítés és meszeléshez, mellyel Csallóköz templomai legbecesebb régiségei bemázolásával szépítettnek — helyezi minden becsét a civilizációnak, oka talán inkább hasonló hiányainknak, mintsem sokat emlegetett keleti egykedvűségünk és indolentiánk.

Ennélfogva Szerdahelyen is csak a külsőségekre fordíthatjuk figyelmünket. S ezen tekintetben ha szemetes és sáros fötvezáit tekintjük, számos zsidó kalmárai, házalói és zsiárosai élénksége és tömeges kirakataival, és utczai életökkel : mint állnak boltjaik előtt naphosszant, s kell nem kell kínálják a lesett átmenő vevők és nemvevőknek áruikat, valóságos Ghetto-féle zsidóváros kinézésével bir.

Jobban érdekelt egyébkint bennünket az itteni meglehetősen tekintélyes régi egyház, mellybe még az érdeemes esperes ur hivatalos ügyével el volt foglalva, a szives segédlelkész ur vezetett. Eredeti góth idoma első tekintetre felismerhető, de e nemű díszítményeiből már alig maradt fenn néhány mellékes részlet; a mellék-hajó modoros ivgerinczete már is igen késő korra mutat. A városka újabb szebb házai mellett egyik régibb nevezetessége a *Kondé család Pókateiki kastélya*, csúcsán hatalmas póka szobrával. A házat a mult század manzardi izlésében meglehetősen szépen emelteté Kondé püspök híres családja számára. Nem tudjuk, hogy mikép jöhetett a nép közé a családról és pókájáról szóló gyakran hallott monda, miszerint Mátyás király hozta volna be a külföldről a Kondékat az első pókákkal, s itteni vadaskertjeiben telepíté meg, mint Póka grófokat.

A regével nyilván az idegenszerű név és tárgy között való összefüggést igyekezett magyaráztatni a nép. Az igazság azonban

sokkal egyszerűbb. Egymásután beszéli néhány okirat okmánytárunkban : hogy egy kihalt Póka nevű királyi jobbágy itteni telkét a Csókakői grófvárnagy adományban kapta, s azt ismét 1372-ben Zomor (Szomor vagy Szamár) nevű szolgájának adományozza. Ettől eredt azután a pókateiki Zomor, majd Fekete és később Kondé nevű régi családunk, melly nem egy nevezetes férfit adott a honnak. Ma azonban az ősi Pókafészekből is kirepültek már fiai; a há-

A szarvas télen. — (Lásd a szöveget 42. oldalon.)

zat haszonbérlo lakja és keresetére használja — úgy látszik pálinkagyárnak — van szánva, elég hogy keze szenyje meglátszik rajta. El lehet itt is a költővel mondani :

Uri kastély . . . nem a régi,
Nagyon el van már hagyatva,
Külséjéről látszik, hogy most
Haszonbérlo zsidó lakja.

Nem érhet bennünket egy könnyen szomorubb érzet, mint mi-
dön őscsaládaink által épen napjainkban elhagyatni látjuk százados

tüzhelyeiket. Mert mi sem tanusítja jobban azon valóperczet, melly minket ez időben ért, mint a százados hagyományyal és a szülőfölddel való szakítás.

Duna-Szerdahelyen tul *Udearnok* és *Kürt* vonják magokra a figyelmet. Az előbbi már árpádkori okiratokban sokat emlegetett királyi udvarnokok telepe volt. Mig a másik ismét régi egyházával kelt érdeket. Az épület ugyan sajátlag csak a régi vázának tekinthető inkább, a mennyre goth alapformáján kívül minden ékét vesztve, valóban mint csupasz kifehéritett váz áll már előttünk. De nem volt ez mindig így! Épen a kürti kis goth templom szoló tanúsága annak, milly művészi szépséggel diszlettek és fényben ragyogtak egykor mind ezen mai csallóközi érdektelennek látszó kis egyházak; miután diszöket vesztve, ma csupán némi ódon durvaság képét mutatják. A vásár-uti plebánia emlékkönyveiben (hová innét később a plebánia átköltözött) — azonban valóságos lelkesedéssel írják le ezen egyház művészi gazdagságát és szépségét még azon mult századi lelkészek is, kik mindezt már csupán romokban látták. Karcsu oszlopokon emelkedett szerintök a csucsos boltivezet; nagyszerű freskófestvények boríták a falakat; az oltár márvány- és aranytól ragyogott. Mind ennek egyetlen hirnöke ma egy a falból előszökő karcsu oszlopszál, s a művészettel faragott régi keresztelő-medenczének töredékei, meg egy régi harang a toronyban a goth feliratu megható ajtatos fohászszal:

O rex glorie
Veni cum pace.
O Maria pia
Sis nobiscum in via Amen.

Dicsőség királya
Jöjj el békével.
Oh kegyes Mária
Kisérj az utban.

1482. Magister Thomas. — E név és az év a templom építése idejét és alapítóját úgy látszik megismerteti. Az ókor szokása szerint ritkábban a mester vagy harangöntő, de többnyire a donator neve öntetett a harangra. Nálunk a *mester* név hivatalos czim volt, s a többi közt különösen a főurak s grófok fiait illette. Kürt az említett évben a Sz.-györgyi grófok birtoka volt, kik között ezen korból *Tamás mester* névleg is ismeretes. A haranggal egyetemben mint ezen egyház védura alapithatta az egészséget. Ő lehetett tehát, mint a gazdag család ivadéka azon bőkezű és dús alapító, kiről ismeretlenül is a templom egykori fényének bírója mondja, hogy tekintve annak szépségét és gazdagságát, ha fejedelem nem volt, úgy bizonyára fejedelmi kincsekkel kellett bővelkednie annak, ki illy egyházat építhetett. — De mind ennek a XVI. századi vallási villongások és beháboruk véget vetettek; a templom többször felgyújtatott, sokáig elhagyatva állott tető nélkül, s hogy egyszer a katonák harangját is ágyunak el nem vitték, nem ők voltak az okai, hanem a körülmény, hogy sehol sem fért ki, s hogy a torony egy részét kellett volna ledönteniök, a mire rá nem értek.

Vásáruaton, mellynek mint mondók, emlékkönyvei tarták fenn az elbeszélteket, s hová most Kürt mint fiókegyház tartozik, — ismét egy más nemű kincsre akadtunk. Az egyház szekrestyéje felett levő emeletes oratoriumban meglepőleg dús tartalmu könyvtárt nyitott fel előttünk az érdemes lelkész ur, melly gondja alatt műértőleg felállítva és lajstromozva, itt igen alkalmas helyen, mint az egyház és plebánia könyvtára őriztetik. De nevezetessége nemcsak abban áll, hogy tetemesen meghaladja az e nemű vidéki, tudvalévőleg majdnem sehol sem hiányzó, sokszor pedig jelentékes egyházi és plebáni könyvtárakat, de a mennyre irodalmunkra nézve is becses kincset tartalmaz. Benne vannak letéve *Döme Károly*, néhai pozsonyi kanonok, éledő irodalmunk elsőkoru egyik derék munkásának becses kéziratái, több negyedrétt ivnyi vastag kötetben. Köztök kiadott és kiadatlan munkáin és számos recensióin kívül, nevezetesen még Kazinczyval, Baróti Szabó Dáviddal, Döbrenteivel és másokkal folytatott számos levelezései; mindannyi érdekes adatok irodalomtörténetünk ezen korára s az érdemdús férfi életrajzára nézve. Nagytisztelendő Döme plebános urra ezen becses hagyomány, mint a boldogult unokaöccsére jutott. — Az egyszerű templom mögött, mellyet gróf Batthyány pozsonyi nagyprépost a mult században újból építtetett, egy tágasabb épület: a helység kórháza áll, — gondolom, az egyetlen Csallóköz helységeiben — mellyet a pozsonyi prépost és káptalan alapított itten egykor jobbágyai számára, s mellyet maig is, midőn jobbágyai közbirtokosai lettek, a lelkész igazgatása alatt fentartta. Méltó példája mind a multban, mind jelenben az egyházi birtokosok felebaráti szeretetének.

Vásáruattól *Nyárasdnak* kanyarodik az ut Alsó-Csallóközbe.

Az utóbbi kis városka csinosabb uradalmi épületein kívül, csak is 1307-ben épült régi templomáról emlékezhetnénk, de mellynek a helyén épült újabb templom talán csak néhány oldal-s támfalát tartotta meg. Itt Felső-Csallóköztől bucsut vettünk egy időre.

(Folytatása következik.)

A szarvas.

(Vadászati és természetrajzi szempontból.)

Nézzétek ama gyönyörű állatot ágasbogas szarvaival, könnyüséget, gyorsaságot, erőt és kellemet egyesítő testalkatával!

S erdeink ezen királyi lakója mindig ritkábbá válik — vadjaink sorából e fejedelmi állat mindinkább kivész!

Ámbár szép hazánkban — írja báró *Orczy* Béla, kinek érdekes vadászati rajzából vesszük e becses adatokat —*) még roppant kiterjedésű erdők állanak, mellyekben a nemes szarvas vad biztos menhelyet és bő táplálékot találhatna; mégis sokkal gyérebb számmal láthatjuk már azt most, mintsem ennyi kedvezmény mellett várhatnók. Bátran elmondhatjuk, hogy ennek oka nem a természet mostohaságában, de a legtöbb helyen gyakorlott gondatlan tilalmazásban, ragadszó állatok nem eléggé erélyes kiirtásában, szóval mindazon föltételek hiányában keresendő, mellyek nélkül egy vadastér szabályos fenntartása lehetlen. Csak ott, hol az erdő tulajdonosa igazi vadászjelleműl áthatva, rendezett erdészszemélyzettel szabályszerűleg teljesített mind ezen föltételek életbeléptetését: lehet állandó szarvasok gyarapodására számítani.

Legjelesebb e tekintetben Eszterházy herczegnek ozorai és tamási erdeje, (Tolnamegyében) hol a roppant kiterjedés, a tápláló anyagok bősége és a helyszínek kedvező minősége következtében a szarvasok olly számmal találhatók, mint egyes uradalomban sehol sem. A malaczkai, detrekői, stomfai, vöröskői, szomolányi, korláthkői, levárdi, vitenczi uradalmak Pozsony- és Nyitra megyékben, mellyekhez a Fehér-Kárpátoknak nevezett heglánczolat és a Búr fenyves erdő tartozik, a legszebb vadastérek közé sorozhatók, mert ezeknek regényes erdeiben és szikláik között mindenféle vad állandóan és nagy számmal tartózkodik. Ezen örvendeztető állapotot ez uradalmak tulajdonosainak és vadászat-haszonbérloinek, ugymint Pálffy és Windischgrütz herczegeknek, Pálffy, Kollonitz, Apponyi, Chotek Rudolf grófoknak köszönhetni, kik szomszédi dicséretes egyetértéssel gondos tilalmazást tartván fenn, e vadastért olly gyönyörű állapotra emelték, hogy méltán példakép szolgálhatnak. A fehér- és veszprémmegyei u. n. Vérteshegyek és Bakony erdei szintén számos szarvas rejtenek; ezen vidékekben legtöbb szarvas tartózkodik Eszterházy grófok csákvári, tatai, rédei, Lamberg grófnak és rokonának csákerényi és moóri, Sándor grófnak bajnai erdeiben; valamint kisebb mennyiségben az ezekkel határos erdőkben is. Vannak még egyes vidékek hazánkban, hol szarvasok állandóan tartózkodnak, ugymint Sina bárónak gödöllői uradalmában, hol újabb időben a vad igen gondosan tilalmaztatik; nem különben Schönborn grófnak munkácsi uradalmában is.

De az eddig elősorolt vidékeken kívül, állandó szarvasvadat másutt hiában keresünk, s a mi még ollykor látható is, vagy a szomszéd rendes vadastérből vándorol ki, vagy csak egyes földönfutó, majd itt majd ott tartózkodó kóbor vad, melly aztán minden szabály és illedelem ellen, a him szarvas télen, a szarvas téhen nyáron lövetik le.

Ha tehát az eddig elősorolt rendezett vadastérek, a hazánkban fennálló roppant kiterjedésű erdőket összehasonlítjuk: tapasztalni fogjuk, hogy a szarvas vadnak tenyésztésére minden kellekkel ellátott térségnek *kilencz tízedében* e gyönyörű vad többé már nem létezik; ez pedig nem egyébként, mint a közbirtokosok és szomszédok közti kölcsönös irigykedésnek, szabályosan ki nem képzett s haszontalan erdész-személyzet alkalmazásának, szóval, mindenben csak a vadászjellem hiányának tulajdonítandó.

A szarvas-vadászatra nézve sokféle szokás és szabály létezik, mint ezt a föld, helyszín és egyéb körülmények föltételezik. Régente kopófalával vették üzőbe, lóháton követvén a hanggal hajtó kopókat, mig ezek a kifáradt vadat megállítván, ez vagy dsidával szurattott le; vagy pedig a vadásztársulat fő ura a szarvasat a kopótálka közepette lötte le. E vadászat nálunk már rég nincs gyakorlatban.

Más vidéken nagy sereg hajtókkal, sokszor több napig tartó hajtás által és több vadászkerületből egyszerre egy közép erdőrészebe szorítottatott össze csoportosan a vad s magas hálókkal kerítettvén körül, a vadász társaság e téren helyet foglalt s a beszorított vad ezrei addig hajtattak a lövészek során fel s alá, mig a lövetni kívánt mennyiség elejtve nem lön.

Még e században is tartottat olly világhírű vadászat Eszterházy herczeg ozorai uradalmában, hol 24 lövész két nap alatt 1200 szarvas ejtett el.

Hajtókkal és kopókkal többnyire ott vadászzsák a szarvasokat, hol ezek nem rendesen tartózkodnak s csak a szomszéd vadastérből vándorkép jönnek és mennek; illy körülmények közt, hol t. i. a vad rendes tartózkodását vagy járatát az erdész nem lesheti ki, lesben tehát vagy lesjárásban sikerre nem számíthatni, a kopókkal való hajtás igazolva lehetne, — de rendes és állandó vaddal ellátott vadastérben föltétlenül kárhoztatom azt.

De valamennyi szarvasvadászati mód közt illy rendes vaddal ellátott erdőkben legszebb, legérdekesebb és legszabályosabb a *lesjárás*, midőn a lövész, ha ismeri a hely színét, magánosan is jár, ellenkező esetre pedig hely-

*) L. Hazai vadászatok. Írták gr. Andrásy M., b. Orczy Béla, b. Podmaniczky Fr., gr. Sándor Mór, Szalbek György, b. Wenckheim Béla, és gr. Festetics Béla. Kiadta Geib el A. 1857.

beli erdész kíséretében keresi fel a szarvast s azt lövésre megközelíthetni igyekszik; ezt azonban csak úgy teheti, ha annak három éles érzékét, t. i. látását, hallását és főképp szaglását elkerülheti. Ügyeljen tehát mindenekelőtt a szél irányára, időre és helyre; ruházata nézve a fel nem tűnő színeket válassza, lépése legyen csendes és gyors, testmozgása biztos és nem ingadozó, akarata minden körülmény közt sebes; elhatározásra képes; teljesítse mindezt szorgalmasan, kerülje a szórakozottságot és ok nélküli csevegést — és fáradozásait siker fogja koronázni.

Egy olly vadastéren, hol az őrizet gondos, vadatok, ragadozó állatok és téli zordonság a vad számában rendszeren nem tesznek kárt: a szarvasoknak egy tizedrészt évente el lehet lőni, és e mellett a vad száma gyarapodni fog; kikötve azonban, hogy a vadászat a szabályszerű időn túl ne gyakoroltassék.

Himszarvasokra július havában elkezdhető a vadászat, mert ekkor szarvaikat már tökéletesen megújították, ebben és a következő hóban leghizotabb állapotban vannak, színök most piros vagy deres, testök telt vagy gömbölyű, mozgásuk lomha és unatkozott, nappal a legsűrűbb erdőrészekben hevernek, hogy a nap hősege, valamint a férgek s legyek üldözése ellen tartalmas nyereszenek, táplálékukat éjjel keresvén fel; e végett is csak későn napnyugat után emelkednek fel pihenő helyükről és lassan vonulnak ki az erdő nyílásokra, vágásokra vagy rétekre. Itt viradtig maradnak, mire ismét menhelyüket keresik fel s egész napon át nyugosznak. — Ezen időszakban a szarvasok többnyire csoportosan járnak, egy két erős és szintannyi gyenge együtt. A szarvastehenek pedig míg borjaik nagyon gyengék, majd mindig magánosan tartózkodnak, később pedig falkába gyűlnek össze, de a két nem még szorosán elválva él.

September első napjaiban kezdődik a szarvasoknál az üzekedés ideje, és ezen évszakban emelkedik legnagyobb fokra a lesjárát érdeke. — A him szarvas e hó kezdetén eddigi társait elhagyván, előbb kevesebb, később nagyobb számú szarvasteheneket csődít magához, és ezeknek társaságában jár és kel estétől regelig vágásokba vagy erdőrétkekre, és részint, hogy őket jelenlétéről tudósítsa, részint indulatosságából, szerelemföltésből vagy gyengébb szarvasok eldöfése és elüzése alkalmával, vagy kihívás kedvéért is hangoztatja azon szép és mély csalogatót, mely a lesjártnak most olly rendkívüli gyönyört kölcsönöz.

Testszíne és alakja megváltozik, szőrének pirossága elvész s ez barnás deres, hamuszínnel vegyül; nyaka, melyet most durva, sötét és hosszú szőr fed, az erőtetett hangozás által szerfelett megdagad; a gyérbőben keresett táplálék miatt teste megfogy; előrehajtott fől és nyakkal, hátraeresztett szarvakkal és vér-elfutott szemekkel, folytonos hangozás mellett dühöng most erdőn és sziklán végig.

Ilyenkor komoly küzdelmek fordulnak elő az erős szarvasok között, és ki ilyeneknek szemtanja volt, borzadással emlékszik reá vissza, midőn a viaskodó állatok szarvaikat egymásba öklelven, életre halálra küzdenek az elsőbségért s majd az egyik, majd a másik rész nyer előnyt, ellenfelét teljőntvén vagy elugrasztván. De a legyőzött fél egykét kísérletre nem hagyja még el a tornát, felugrik ismét vagy megfordul, ellenfelének kihívását ismét elfogadja, szarvaik összecsattognak s néha egész éjen át foly a viadal, mely végre a küzdők egyikének elüzetésével végződik s a győztes, ellenfelének falkáját a magához csatolván, diadalát büszkén hangoztatva jár tovább. Az elüzetett szarvas pedig szomorúan kél odább, míg boszuját más gyengébb szarvas elüzetésével töltheti. Ezen harczoknak sokszor véres a kimenetők, sőt arra is van több példa, hogy mindkét levante a csatamezőn halva maradt.

A déli órákban elhagyja néha falkáját a szarvas és befekszik valamely sáros forrásba, hogy szőrnyű felindulása ellen enyhet szerezhesse, majd felugrik, szarvaival a sarat turja, ismét bezuhan s ha már beleunt ebbe is, fölkel, körüllevő fák törzsein a sarat szőrével lefenei és a sűrűségbe vonul. Este felé ismét felkeresi falkáját, melyet közelítéséről csalogatójának hangoztatása által tudósít, vagy pedig új társakat csal magához.

A mennyivel könnyelműebbek most a szarvasok és biztonságukra kevésbé ügyelők, mint az előbbi két hóban, annyival vigyázóbbak és féltékenyebbek a szarvastehenek s kettőztetve kell a vadásznak figyelni, ha éberségüket elaltatni s a himszarvast falkája körül megközelíteni akarja.

A szarvasokat september végével nem szabályszerű többé lőni, a szarvastehenekre pedig novemberben kezdődik és január 6-án végződik a vadászat.

Természetrajzi szempontból jegyezzük még meg a következőt: A szarvasbikának fejét *agancs* disziti (igy nevezik az ágasbogas szarvakat). Szőre nyáron vörhenyesbarna, télen vörhenyesszürke, szügyén, czombjain s oldalán világosabb színű, vénségére megfeketül, vannak azonban fejtér, ezüstfejtér s tarka színváltozatai is. Testének hossza 6—7, magassága 4 lábnyi, farka rövid, csak 10 hüvelyknyi, sulya 3—4 mázsa. A szarvastehen kisebb a bikánál, nyaka vékonyabb s agancsa sincs, azért *sutának* hívják.

A szarvas leginkább kedveli a sűrű mocsáros erdőt, melynek közelében tisztásokat, réteket, szántóföldeket talál, hol csapatonként legörömostebb tanyáz. Este üget a legelőre, hajnalban takarodik vissza, s egész napon át tanyáján heverve kőrődik. A sőt örömost nyálja, füvel, lombbal, sarjjal él, tavasszal igen szereti a gyenge vetést látogatni, melyben sok kárt is tesz, s télen kéreggel, rügygyel, mohval, bogyóval és makkal is beéri. Télen át nagy hóban és hidegben sem hagyja el a rengeteget, farügygyel és galylyal él. Mi-

dőn lefekszik kőrődni, felette vigyázva választja meg helyét, s hogy nyomáról föl ne találhassák, előbbi nyomán egy darabig visszafelé megy, aztán nagy oldalszökéssel kiugrik csapásából s így folytatja utját, s csak akkor fekszik le, midőn utjában e esínyt már többször ismételte. Míg nedvdus takarományt talál, a vizet nem igen kívánja; de a forró nyári napokon s párzása idején, a mikor egyébiránt keveset eszik — a fris forrást, patakot fölkeresi.

A párzás ideje septemberben kezdődik s hat hétig tart, mely idő alatt a him elhagyva legelőjét, a csapatban tartózkodó sutákat felkeresi, közülök a gyengébb himeket mind elüzi, mi közben sokszor elszánt élethalál harcz fejlődik ki. A győztes csapatját folytonosan kíséri, nyaka földuzzad, este s reggel erősen bömböl, a suták ellenben csak halkán bégnek. Párzásra bizonyos helyet választanak, hol éjenként rendszeren megjelennek. A párzás ideje után a him ismét elhagyja a suták csapatát, s vagy a himek közé áll, vagy magánosan kőborol.

A párzott tehén eddig szoptatott borját elrugja s mintegy 40 heti terhesség után, rendszeren tavasz utolján, a sűrű bozótnban egy, néha két borjut ellik.

A borju néhány nap mulva megerősödve, anyjával a csapatot követi, szőre három hónapig sárga, fehér foltokkal tarkázva. Az üsző három év mulva jut érett korra. A bikaborjunak első évben hegyes agancsa női s *csaposnak* hívják, másodfűben agancsa kétágu, ekkor *villás* a neve; heted nyolczad füig is növekedik s élte mintegy 30 évre terjed.

A him agancsát évenként elveti, a korosabb februárban, a fiatalabb tavasszal. Az elvetést kevés vérfolyás követi s öt nap mulva már az új sarjadék látszik, mely egy hó alatt egy lábnyira nyulván, többfelé ágazik. Az agancs sarjadása korában puha porcz vagy kocsonyaféle anyagból áll s bőrrrel van bevonva, mintegy három hó mulva megkeményül, bőre lehámlik. Színe a lehámlás után fehér, aztán sárga, később barna.

Az egyéves bikaborju agancsa nyárs idomu, a másodfünek mindegyik agancsán két, a harmadfünek három, a negyedfünek 8—10, az ötödfünek 10—12, a hatodfünek 12—14 s így tovább minden évben több ág női s később az állat korát ez ágak szerint nem igen lehet meghatározni. Ez ágak száma néha 24-re is rug, sőt találtak már szarvast, melynek egyegy agancsa 4 lábnyi hosszú, 66 águ volt s 30 fontot nyomott.

A szarvas gyorsfutásu, éles hallásu és szaglásu, de látása közepszerű. Fogságban könnyen megszeli, de mivel bizonyos időszakban igen ingerlékeny, a himet erejétől fosztják meg, melynek aztán ha ez időben még nem volt agancsa, nem is női az ki soha, ha pedig volt, azt többé el nem veti, s ágai sem szaporodnak. A szarvas könnyen szelidülésének több példáját említi. Heliogabalus romai császár gyakran vonatát kocsiját szarvasok által; II Augustus lengyel király 8 szarvast fogatott hintájába; a történeti hagyomány vitatja, hogy *Bakács Tamás* esztergomi érsek Romába 6 szelidített szarvason tartotta bemenetelét. Eszterházy herczegről is tudjuk, hogy két szelid szarvason kocsizott gyakorta.

A szarvast leginkább husa és bőre végett vadásszák, husa az évszak, életkor és ivar szerint különböz; bőrét kikészítve ágyterítőnek csizmának, nadrágnak, keztyűnek, szőrösen pedisg szűcs munkákra használják, szőrét tömésére alkalmazzák. Agancsait vagy az esztergályos dolgozza fel, vagy csarnokokba gyűjtik, mint a gödöllői vadászlatban is látható.

Egy magyar gulyás bucsúbeszéde.

Az alább következő beszédet következő levél kíséretében vettük:

Kisújszállás, jan. 16. T. szerkesztő ur! Bátorságot veszek magamnak az ide zárt bucsúbeszédet egy kis commentárral önhöz feljuttatni. — E kis beszéd az ó egyszerűségében, nem állaná ugyan ki a tűzpróbát, de ha mondom, hogy ez egy ollytén 50 éves ember saját compositioja, a ki 32 éven keresztül mint gulyás érdemelte meg kenyerét, hiszem, önt sem lepi meg kevésbé, mint meglepte az itteni előjárásomat és nagy számú gazdákat, kikhez a közlelbbi napok egyikén nevezett gulyás, a község házánál e bucsúbeszédet tartotta, még pedig olly lélekjelenléttel, olly helyes intonatióval, hogy egy lelkésznek is becsületére vált volna. — Hiszem, nem kevésbé lesz meglepő, ha azt is nyilvánítom, hogy az ide mellékelt beszédet a gulyás sajátkezüleg tette papírra. Pedig ugy van, ez ember gondolatait sajátkezüleg szokta leírni, s arról, hogy e beszéd egy szóig saját compositioja s annak leírása saját kezével történt, jót állok. — Ez ember neve *Báthori Gábor*, most 50 éves, 32 évig gulyásodott s most e pályát oda hagyá. Derék szép testalkatu, megnyerő magyar arcu, annyira, hogy szinte ohajtánám lefényképeztetni, ha valami mobilis photograph hozzánk elvetődnék. Ő e vidéken ismeretes arról, hogy kora tavasztól késő őszig könyvolvasás mellett szokta nyáját legeltetni; s becsületes ember a szó legvalódibb értelmében **).

Pólya Balint, községi főjegyző.

ISTEN az! Ki mindentteheto ujjakkal tart kormányt az emberek változó sorsa felett, nints rendeltetés, nints helyzet, melyben ember létezik, melyet ha gondos szemmel vizsgál az ész, benne egy látatlan, de hatalmas kéz működését, s gondviselését észre ne vehetné — ez elvből indulva ki

Hiszem hogy rendeltetésem nékem is Istentől lett az, miszerént pástor botommal keressem kenyeremet, melyel telyes meglegedésem — volt mind-ekkoráig, midőn most a mult napokban 50 éves koromban harmintz kettődik-zer vertem szőlvel a gulyát — ugy van — 16-ig mint bojtár, más 16-ig mint számadó, sok viszontagságok közt, ithon, idegen helyeken, termékeny, szűk, jó, rossz, hideg, meleg idők lefolyta alatt viseltem azt.

ISTEN az! Ki a megnevezett huzomos idő alatt igyekeztemet érdemem felett meg áldotta annyira, hogy számolásomban tsak egyszer történt

*) Az irás meglepőleg gyakorlott vonásokat mutat fel; az orthographiát híven adjuk vissza.

***) Örömost közöljük e beszédet, mint szintén egy okiratot a magyar faj értelmiségének szellemi képességének és hajlamának bebizonyítására.

csorbaság — úgy van — egyszer volt kevesebb kettővel, de kétszer több négygyel, melyre akkori Fő Bíró Ur, s többen Birák Uraimék között bizonyítom, hogy mint bitang marhát úgy adtam köz kézhez.

Most nem az érdemes Gazdaság betsülletre méltó kenyerét — nem hivatalomat meg — hanem az idő haladását s viszontagságát okozza azt, hogy lépek le a pályáról — ön tudatom — Lelkem esmérési nem vádol, hogy valakinek kárt kívántam volna tenni — vagy tettem volna, mindenképp igyekeztem úgy szolgálni, a mint gyenge tehetségem vagy gyarlóságom engedte, ámbar jól tudom, hogy hiba vagy fogyatkozás nélkül én sem voltam, színté mint más halandó ember társam, mert valyon kitsoda is a ki nem vétkeznék? — azt mondja Homérus —

Emlerek hibáktól mentek nem születnek
Bódogok a kik kevéssel terhelhetnek

Ha hát az érdemes Gazdák között valaki eránt vétséggel voltam, arról alázatosan megkövetem — s engedelmet kérek, én pedig boszszút szívemben senki eránt nem viselem, a s hát az érdemes Gazdaság ezt a betsülletre méltó kenyeret annak, ki tetszéseben jobban bévan avatva.

De ha illik, sőt méltó is, hogy egy házi szolgáló — ki egy év lefolyta alatt szolgál az ő Urának udvarában, idelye ki töltével köszönettel váljon el az ő gazdájától — mennyivel inkább nékem? ki huzomos időöltta eszem az érdemes Gazdaság betsülletre méltó kenyerét — úgy van — betsülletre méltó az, mert a többször nevezett huzomos idő alatt voltak szűk idők, mit elősorolni nem szükség — az én házam egy nap sem volt kenyer nélkül, mi kell pedig ennél több szegény embernek? azt felelem rá — semmi, mert erre maga *Idvesítő* urunk példát mutatott, midőn Tanítványit imádkozni tanította, e világi javakból tsak ennyit kért —

Add meg a mí mindennapi kenyerünket.

Vegye hát az érdemes Gazdaság hálás köszönetemet, nem a Költő szavai szerént ki így szól —

Jó a jó kívánat, tsak az a kár benne
Száz közül sints kettő mely szívből eredne.

ujra mondom — nem a Költő szavai szerént, hanem szívem mélylyéből kívánom s óhajtom — hogy Isten! kitől jó minden áldás és jó adomány — áldja meg az összes Gazdaságot, nem tsak ideig hanem örökké való jókkal is. Terjeszse kívánom főképpen áldását azokra, kiknek kenyereket fojtában ettem, tartsa meg késő Unokáiknál is Gazdaságokat, szaporítsa meg jószágokat, hogy ennekutánna is több más hozzám hasonló szegényeket táplálhassanak mellette.

ISTEN maradjon velek.

Kelt Kis-Ujjszálláson Jan. 15-kén 1858.

az érdemes Gazdaságnak méltatlan de hü szolgálója
Báthori Gábor m. k.

Uralkodó planéta és időjárás jósolatok.

(Folytatás.)

Első és általános parancsa uralkodó ő felségének Merkuriusnak az, hogy az év általában inkább száraz és hideg, mint meleg legyen, és ritkán felettebb termékeny.

Ha a korábbi évekre visszatekintünk : 1851-re nézve midőn állítólag megint Merkurius uralkodott, kedves olvasóink emlékeztetere hivatkozom, mert hiszen nem rég volt; meteorologiai észrevételek pedig azon évről nincsenek előttem. A feljegyzettek közt az 1816-ik hasonló viszonyu évről valók vannak előttem, mellyekből az tűnik ki, hogy abban 124 eső esett Budán; holott száraz években 83—90 szokott lenni, e részben tehát Merkurius ur parancsa nem teljesült; de igen az ellenkezője. A mi a meleget illeti, az egész évi közép mérsékletet sok évi tapasztalások, egyik évet a másikra vetve, $8\frac{1}{2}$ fokunak mutatják; az érintett évbéli közép mérséklet pedig alig vala 8^0 ; e részben tehát azon évre kevés kifogás van ellene; ámbar nem következik, hogy az idén is úgy legyen.

De lássuk részletesebben :

Januarius, eleinte 6-káig enyhe, napfényvel, aztán hideg, komor és havas, 12-kén erős szél és igen hideg, 15-kén szél, 18-káig nagyon hideg sok hóval; 19-kétől 23-káig meleg s elégszép, de közbe közbe erős szél, 24 és 25-én hideg szél nélkül, 26 és 27-én hideg és hó, aztán egész végig hideg, szél nélkül.

Februarius, borultan kezdődik; 5-én derült, aztán komor, 9-én nagy hideg áll be, 10, 11 és 12-én igen hideg, 13-án meleg, esőzés, utána árvíz, 27-kéig, végül zordon, szeles, havas és komor.

Martius, kezdetétől 22-kéig többnyire hideg; 22-én meleg eső, 26-dikán kiderül, aztán szép, meleg lesz; az utolsó nap hives.

Aprilis, hideg és száraz 15-kéig, úgy hogy 16 és 17-én a kertben megfagy a virág; 25-dikétől végeig meleg, 28-án dörög és meleg marad.

Májusban a szép idő folyton tart 6-káig, midőn nappal szeles és zordon, 8-kától 18-káig igen meleg, s minden növényt megszorít a szárazság; 25-én szép meleg eső 29-éig, s innen végeig kövér idő.

Junius szépen kezdődik; 9-kétől 10-kéig, eső; aztán reggelenként köd 13-káig, azután esőzés áll be és tart 23-káig, aztán végeig szép.

Julius nagy hőséggel kezdődik, 5-kén esőzés áll be, tart 21-kéig aztán végeig szép meleg.

Augustus nagy hőséggel kezdődik, 5-kén esőzés áll be és 19-kéig tart; ekkor egy derült nap, aztán végeig változó.

Septemberben eleinte derült idő 4-kéig, meleg erős eső és dörögés, aztán megint kiderül, szép idő lesz 20-káig, 30-kán esőzés.

October, esővel kezdődik 13-dikáig, 14-kén borult, esős; 15-kén 16-kán szép idő; aztán 24-kéig esős, aztán ismét derült; 29-kétől végeig ködös, hives.

November derültan kezdődik; 5-kén, 6-kán nagy szél, aztán 2 napig eső, aztán ismét szép 16-káig, csak hogy ottan ottan ködös; 17-dikén borult és hideg 27-kéig, aztán végig eső.

December elseje szép; 15-kéig viharos, 16-kán hideg 20-káig; 21-kén 22-kén 29-dikéig borult, havas, aztán nagyon hideg.

Ha ezen jóslatokat összehasonlitja az olvasó az idej naptárakbeliakkal, csaknem szórul szóra ugyan ezeket látja beírva; de, jegyesszük meg, csak martius 21-dikén tul. Ennek az az oka, hogy a szerkesztők nem tudván, hogy az uralkodó planéta hatalma a tavaszi napéjegyenlőségkor kezdődik, nem a tavalyi planéta rendeleteit vették be január, február és martiusra, a mint kellett volna.

A kinek pedig félretett régi naptárai vannak, vegye elő az 1802, 1809, 1816, 1823, 1830, 1837, 1844 és 1851-belieket, s meg fogja látni, hogy épen ségesen a fentebb közölt jóslatok vannak az illető hónapokban beírva majd minden különbség vagy eltérés nélkül.

No már csak azt kérdelem, hogy miután a természetben mindenfelé olly kimeríthetlen különféleséget látunk, hogy ugyan azon egy faj alá tartozó lények : növények, állatok, emberek közt is csak nagy ritkaság egymáshoz hasonló példányokat lelni föl; tehetjük-e föl, mondom, hogy épen csak az évek időjárásaira nézve volna olly szegény, vagy legalább olly fukar a szintolly bőkezű, mint gazdag természet, hogy minden hetedik évet egymáshoz annyira hasonlóvá rendeljen? Annyira, hogy a hónapok ne csak általános jellemőkben egyezzenek, hanem derült, borult idők, eső és havazás ugyanazon napokra essenek! — A híres philosophusnak *Leibnitz*nak azon állítására, hogy egymáshoz tökélyesen hasonlító két tárgy nem létezhet : egy egész hercegi udvar azzal töltött egy délutánt a kertben, hogy tökélyesen hasonló két falevelet leljen — siker nélkül; s olly könnyen sikerülne-e az astrologusoknak falkánként állítani össze a hasonló éveket?

De több az, hogy a tapasztalás és az időjárás adatok följegyzése merőben ellenkezőt bizonyít. Számtalan példakkal bírnám én ezt bebizonyítani, de iven kellenének reá, azért hát szolgáljon csak egy, példák példája gyanánt. A kezemen levő kísérletek közt vannak ollyak, mellyek egy pár 7-ik évre vonatkoznak, ollyakra tehát, mellyeknek egyezniök kellene. Ide állítom egymás mellé mindkét év adatait hónapi középszámokra véve, hasonlitsa össze a kedves olvasó s ítéljen felőle :

Budán	Közép mérs.		Legnagyobb hideg vagy meleg		Uralkodó szél		Eső		Havazás		Borult nap	
	1813	1820	1813	1820	1813	1820	1813	1820	1813	1820	1813	1820
Januarius	— 5 ⁰	— 4 ⁰	— 14 ⁰	— 13 ⁰	E E K	E N	2	5	8	6	12	10
Februarius	+ 3	— 0	— 12	— 6	N E K	K		3	5	2	5	10
Martius	+ 1	+ 3	+ 11	+ 11	E K	E N	3	7	5	8	2	12
Aprilis	+ 11	+ 10	+ 18	+ 17	D	K	5	7	1			4
Május	+ 14	+ 14	+ 19	+ 21	E K	D	11	12			4	4
Junius	+ 14	+ 14	+ 21	+ 19	N D N	E N	13	11			6	2
Julius	+ 16	+ 16	+ 22	+ 22	E N	E N	13	8			2	2
Augustus	+ 15	+ 19	+ 23	+ 26	E N	D	12	3			6	1
September	+ 12	+ 12	+ 18	+ 22	N	E N	9	9			5	8
October	+ 9	+ 8	+ 14	+ 14	N	D	11	9			4	8
November	+ 4	+ 4	+ 9	+ 11	E	E N	8	8	3	1	15	15
December	+ 3	— 2	+ 8	— 9	D	E N	3	3	2	6	11	18
Egész év	+ 9	+ 7			E N	E N	90	85	24	23	78	94

A különbség természetesen, nem tűnhet ki olly élesen, mintha a naponkinti jegyzéseket közölnök; de így is elég nagy, kivált ha biztosítjuk kedves olvasóinkat, hogy két különböző planéta alá tartozó évek adatai közt sem lelne nagyobbakat. Az pedig, hogy hidegebb és melegebb, szárazabb és nedvesebb idő miképp váltják föl egymást, miképp következnek és vegyülnek egymásután, az illy som-

más összeállításokból épen nem látható. Pedig egészen más, ha p. o. két június közül az egyik elején esős, utolján száraz, a másik pedig megfordítva elején száraz és utolján esős. E tekintetben is okleveles adatokkal bizonyítható, hogy minden hetedik év épen nem bir egyforma jellemmel.

Továbbá a világ-történeteit rejtegető kutfőkben föl vannak jegyezve a rendkívül esős vagy rendkívül száraz évek, a rendkívül hideg telek és szintolly hó, meleg nyarak. Már ha ama hét éves elmélet állana, az illy nagyon kifejezett jellemű éveknek illetőleg a magukféle hét éves sorokba kellene esniök. Da, ha lajstromukat vizsgáljuk, ezen gyanunk épen nem igazul. Eshetik egy évre nagyon nedves év s attól hetedikre borzasztó szárazság!

De minek folyamodjunk emberi följegyzésekhez, minden a természet maga gondoskodott olly jegyzőkönyvekről, honnan az évek befolyását évek után is szembeszökőleg olvashatni. Kétségenkívül áll, hogy ezen befolyás eredménye leginkább a növényeken, ezeknek fejlődésén és gyarapodásán szemlélhető. Hiszen a mezei gazdát is legfőképp földi termései tekintetéből érdekli az időjárása. A fűnemű növényeknél ugyan ezen befolyás eredményei az évvel együtt elenyésznek; de nem ám a faneműeknél: állandólag megtartják ezek az év befolyása nyomait, még pedig két alakban, u. m. az évi hajtásokban és a törzsök karikáiban. Tudva van ugyanis, hogy a fa minden éven az ághegyeken egy új nemzedék hajtással s minden

egyéb részein le a tövéig egy új faburokkal gyarapodik. Világos hát, hogy ha az év időjárása kedvező, a hajtások nagyobbak, erősebbek, a faburok vastagabb lesz. És valóban tapasztalhatni ezen különbséget az évekhez képest bármelyik fán. Egy nem csonkázott ép fán az évi hajtások olly tisztán jellemezvők, hogy kilencz, tíz s több évre visszafelé is nemcsak nyomozhatni, de világosan ki is mutathatni őket és meghatározhatni pontosan, mellyik évben vették kifejlésüket. Az az évi burok, mellyet minden éven a törzsök és minden ágak a tavali hajtásokig bezárólag, a héjjon belől raknak magukra a törzsök vagy ágak keresztmetszetén jelentkező karikákból látható. Látjuk azt is, hogy ezen karikák némelyike szélesebb, másika keskenyebb; de bajos volna akár hét akár más számmal szabályozott rendet fedezni fel a gazdagabb és silányabb karikák vagy évi gyarapodások közt. És épen így nem látunk a hajtásokra nézve is valami számok által szabott rendet. Nem olvasunk hát a természet rendiben semmi olyat, a mi a hét éves időjárású időszakot igazolná. Lekell hát biz arról mondanunk s vele együtt a hét planéta uralkodásáról is; emerről annál inkább, mivel a csillagászok felfedőzései következtében ma már nem csak hét planétát, mint a Chaldaeusok Babylonban, hanem hatvannál is többet ismerünk, t. i. ha minden égi testet, a mi senem álló csillag, senem üstökös, a planéták közé számítunk. De a régi uralkodó planéták fogalma is csak ennyire terjed.

(Vége következik.)

Brassai.

T Á R H Á Z.

A nagyváradai színvilágból.

Nagyvárad, jan. 3.

A Molnár- és Hetényi-féle színtársulat — több mint félévi ittlét után elhagyott bennünket, a téli szakot Szatmár város falai közt töltendő.

E félévi színi szak Várad közönségének színészetfőli ép fogalmáról, s nemzetisége iránti lelkesedéséről ragyogó tanúságot tőn, s biztos meggyőződést nyújtott arról, miképp mint kerületi fővárosnak, e részbeni műveltségével rangját teljesen megérdemli, egy állandó színház felépítése pedig elkerülhetlen szükségéi közé tartozik.

Midőn közöttünk az állandó színház eszméje megpendült, nevetséges ábrándnak tetszék ez a kételkedő serege előtt azon állításnál fogva: mert „Várad nem bir olly közönséggel, melly a színészetet pártolni s egy színtársulatot kitartani képes lenne,” és ez annyira bizonyos s olly gyakran mondaték, miszerint minden alapos kombinációknak, elvégre kislelküleg csaknem elhittük; — míg végre eljött június s juniussal M. és H. színtársulata, s az eleven emlékezetben élő ügy szeretete, melly már a közönség minden rétegeit egyiránt villanyozva tartotta — naponkint zsufozt házzal felelt a kételkedőknek elannyira, hogy az e célra használni szokott 100 □ öl terü redout-terem nem volt többé képes befogadni a tömeget, a honnan R. ácsmester — a lehető haszon szép reményétől buzdítva — egy terjedelmes nyílt arénának saját költségén leendő építésére ajánlkozván: azt lehető sietséggel és kényelemmel a b. Radák-féle casino-kertben el is készítette. — És a szüntelen telt háznak örvendő igazgatóságának többször volt olly édes keserű helyzete, hogy visszatérni volt kénytelen látni egy nagy részt, az elkésés miatt már ide sem férhető.

Ez soha nem reményelt, s itt valóban soha illy mértékben nem mutatkozott pártolás naponkint hízlegőbben hatott a társaság kedélyére, s ugy látszik, miképp kissé a *hiúság* kezdé magát düllesztetni s hitegetni az igazgatóságot: miképp e nagyszerű tolongás, ha nem egészen is, de legtöbb részben a *társulat művészetének varázsa*.

Illy lelkes pártolás közepett tartának bennünket méltóknak látogatásukra az elragadó művészetű Priell Cornelia és Egressy, kik előtt reméljük, hogy a meglepő részvét, melly nyilvánult, sokáig emlékezetes lesz.

Egressy eltűntével egy korszaka állott be az igazgatóságnak, mellyben a keblében történt változások, személyek s darabok tapintatlan megválasztása, szereplések fogyatkozásai miatt nagyon is komoly képet kezdett ölteni a hidegült részvét. — Több mint egy mélyeséges havon át megmagyarázhatlan ürességben ásitottak a padok. — Mintha egy pillanat alatt kihalt volna a máskor egymás hátán zsiabongó sokaság!

Ha az igazgatóság e hallgatag korszakban neki ült volna (levén neki elég ideje), kissé elmélkedni a *lenni és nem lenni* felett: könnyen kitalálható kulcsát a nagy változásnak, s egy pillanat új személyzete sorára megsugathatá: miképp a nagyváradai közönség izlése mégis csak ugyan nem az, mit bármint darabban, játékkal s személyzettel jól lehet tartani, — és hogy azon — dicsekedve merjük mondani: — e hon vidékein még pártatlan pártolás — melylyel Várad közönsége egész szenvedélylyel adózik színészetére számára: kissé megérdemli a figyelmet.

Nekünk kötelességünk önökben a magasabb czélu színészetet pártolni, — s önöknek kötelessége e pártolást kiérdemelni s különösen pedig az igazgatóságnak egy illy tiszteletet érdemlő közönség tanulságos élvezetére s kielégítésére minden lehető a színművészet körében elkövetni.

Im, lám! midőn a pesti nemzeti színpad kitűnő egyik művésznője, Munkácsy Flóra k. a. — naponkint 50 pfttal díjazandó 8 előadásra önök által

meghívatik: — nemde feltűnő s elragadó látomány volt azon ismét megjelent, még minden eddiget meghaladó roppant száma a hallgatóknak, minőt csak pesti színpad, s az sem mindig képes előidézni, midőn a minde zugában tömött színterem mellett minden melléktermek, folyosók s még ajtó-és ablaküreges is fuladásig valának ellepve a már helyhez nem jutható hölgyekkel vegyült uri nép által?

Gondolkodó ember előtt e jelenetben nagy lecke volt látható; látható volt tisztán, miként, igenis közönségünk bir meglehető ismerettel a színészet körül, s tud különbséget tenni művészet és kontárság között.

Isten mentse azonban, hogy mindezeket itt, miket elmondánk, sértőleg kívánnók alkalmazni.

Jól tudjuk, hogy vidéki színésztől, míg csak legalább kerületi fővárosaink állandó színházakkal nem bírnak, egy műértő közönség igényeinek teljes megfeleltetést nem követelhetni. Ott, hol az örökös költözők élet roppant költségein kívül, csak tisztán a színi előadás naponkint 50 pft költséggel jár (mint nálunk, mi hallatlan és elég rut dolog), s a még mérhetlen huzavona miatti kiadások megszorítása a személyzet és készletek olcsóságával eszközöltek: ott valóban mindig kielégítő eredményt követelni méltánytalan lenne. Azonban ugy hisszük, hogy mi olly buzgó s naponkint 100—150 pft. tiszta hasznot hajtó váradai közönség megérdemlénk vala annyit, hogy a jövedelemnek növekedése idején az elment tagok *rosszabbakkal* ne váltassanak fel s a személyzet erejét tul szárnyaló darabokból a főszereplők régtől színtöltelék személyzet ügyetlenségei által ne ijesztgetessünk biza. Így aztán persze irni lehet, mint álla a bucsu-színlapon: „*mi vidék, művészetet ugy sem heresünk.* — Nesze neked jó közönség! — Dehogy nem! de bizony keresünk, s addig válogatunk, míg nem találunk; — ennek módja zsebünkben van.

Egyébiránt azt végül is kijelentjük, miképp mi mind azon figyelem és méltánylás hiányait, miket e színszak utófelében tapasztalánk, nem a rossz akaratnak róvjuk fel, ennek sem magunkban, sem az illyennek nem ismert M.-ban és társulatában, okát nem találjuk; mi mind azt: *az igazgatóság bizonyodott viszonyából, a tagok iránt s között uralgó egyet nem értésből* magyarázzuk.

Azonban nekünk is, váradai közönségnek van egy nagy hibánk: *nincs állandó színházunk, de csak egy önálló színtermünk vagy arénánk sincs.* — Az erre vonatkozó, köztünk élő tervezet ránk nézve csupa Messiássa vált már, kit várnak és várnak örökkön örökké! — Nem jó volna-e addig is, míg e részben eljő az idő teljessége — nem a haszonleső jóakaratsnak dobni ki színészetünket, hanem magunk — *alakulandó színház-társaság* — gondoskodnánk arról, miképp ne egyesek monopoliuma határozzon a közönség jó vagy rossz élvezete felett? — Hát Várad színi-műkedvelő közönségétől nem kerülhetne ki annyi tőke — 5—6000 pft. — mellyen egy 6 vagy 10%-el kamatozó becsületes ollyforma aréna épülhetne, mi télen is használható lenne? Im e 6000-nyi tőke 10%-je évenként 600 pft., melly az évenként adható legalább 250 játékra osztva: 2 ft. 24 kr. pp. adna egyre, de legyen kétannyi 20%, mégis csak 4 ft. 48 kr. pp. esik egy előadásra.

És most van egy színtermünk — a redout vendéglő haszonbérleje jószívűségéből, ki azért minden egyes előadástól 10 pftot, a szükséges mellék-szobáért naponkint 1½ pftot; az ács az állványokért előadásankint 2 pftot s 3 ingyen padot veszen. — Van R. ác jóakaratsból egy hamarjában tákolni nyári nyílt arénánk, — mellyért egy előadástól először 20, aztán 15, végre 10 pft. díjt szabott, megjegyezvén, hogy e mellett a mindig letartani szükségelt redout-terem költségei is — bizonyos részben — fizettettek. Ugy hogy csupán

a helyiség költségeit egy-egy előadásra bátran tehetjük 15 pftra, mely 250 játéktól összeszámítva, 6%-el mintegy 62,000; 10%-el 38,000 s 20%-el 19,000 pft. tőkét képvisel; azaz: ha R. ur 19,000 pftot fordítva építésre: attól, az előadásonkénti 15 pft. haszon által 20% kamatot szedne; miután pedig jelen arenája nem több mint 1200 pftba került, s a jövőben szándokolt újítás ismét 1800, tehát összesen 3000, de tegyük: 5000 ftba jó: az előadásonként csak 10 pft. bevétel által is, 100-tól 50-et veszten.

A két eredmény közti különbség csak az, hogy az amugy 20% kamat biztosítás mellett is megtakarítható kiadásban több mint három fősserepű tag havi fizetése fekszik; s az erkölcsi sulyban fekvő nyereség pedig sokkal több.

Hát ha még arra gondolunk, hogy a jövő nyári szakon kezdve R. ur, *tiszta jóakarattal*, arenája bérét naponként 20, mond *husz pftra* szabandja, azaz jövedelmét 100-tól épen 100-ra, s haszonbérlet ur is erre nagyobbserű skálán gondolkozik! No hisz így aztán lehet is jogunk szép kilátáshoz a jövő élvizetire, majd eljő Kölesi-Sükei és t. eff., Tar is majd elénekli azt a gyönyörűt, mit egyszer elrekegett, N. P. is megfogja magát hajtani *háttal* a közönségnek! — Mint halljuk: R. ur igen eszélyes gondolatra vetemült, t. i. *arenáját árulja*, s ki többet ad, persze annak adja. — Jó is lesz az így! — Mi pedig szépen elmegyünk bele, s fideliter hallgatjuk, mig holmi „Titok“-féle silányság s *Kölesi meg Sükei s a pad több illy hősei* haza nem kergetnek. — Kakas Mártont pedig okvetlenül meghívjuk, hogy segítsen nekünk a gyönyör élvizetben fuldokolni. — Utó ohajtásunk az: bár lenne ez mindnyájunknak tanulságul jövőre.

Irodalom és művészet.

— **Pályakérdések „István bácsi“ 1859-diki Naptára számára.** I. „Népszerűleg irattassék meg, hogy mikép lehetne a családi és közéletet nemesen emelő, voltakép népboldogító *kegyeletet* (pietásokat) a magyar népnél természete, életelvi- és szokásaihoz képest legbizonyosabban fölélesztetni.“ Az általános nézeteknek gyakorlati alkalmazása is kívánatik. — A nyomtatott *féltónyi* pályakoszoruzandó dolgozatnak dija **egy értékes ezüst billikom.**

II. „A gabonához, vagy ha úgy tetszik, birtokhoz képest milly arányban természetdő a *takarmány* kivált kis gazdaságban? — s a *mesterséges takarmány* fajok közül legkivált, mellyek és milly fortélyal természetdők?“ — A legtöbb fél nyomtatott ivnyi pályanyertes iratnak dija **6 arany.**

III. „Hős *Zrinyi Miklós* halála egy népszerű költeménnyel dicsőítendő.“ — Dija **4 arany.**

A tisztán leírt és lepecsételt jelíges levelkékkel ellátott dolgozatok 1858-iki február 15-ig alulírt szerkesztőhöz, lakása *Köbölkut*-felé *Kürthön*, vagy *Heckenast Gusztáv* a naptár kiadójához *Pestre* bérmentve küldessenek. — Kelt *Kürthön* (Komárommegyében), dec. 15. 1857. — *Majer István*, az „István bácsi“ naptárának szerkesztője.

— *Sárogy Gyulán*ak végre sikerült régen kész „*Albumát*“ az előfizető és olvasó közönség kezébe juttatni. A hozzánk is intézett számos kérdés-ködére határozottan jelenthetjük, hogy a *munka megjelent*, s elszállítása elkezdődött. Mi azt ohajtjuk, hogy e percztől fogva egy előfizetőnek se legyen többé oka zúgolódni s a hosszas várakozásért leljen bő kárpótlást a yalóban diszesen, izléssel kiállított nagy negyedréti könyv tartalmában. Hogy ez utóbbiról is adjunk némi fogalmat, elég legyen ismertetésül ennyi. Az *Albumot* négy szép arckép díszíti, u. m. *Csernovics*, *Tomori*, *gr. Nádasdy Tamás* és *b. Sina Simoné*. A könyv prózai részét írták: *Balász*, *Batizfalvi*, *Bernáth*, *Dénes*, *Fábián*, *Jókai*, *Kempelen Risa*, *Mészáros*, *b. Podmaniczky*, *Vadnay*. A költeményeket kiválólag nagy számmal találjuk, s alattok és felettök e neveket: *Arany*, *Avar*, *Balogh*, *Barsi*, *Beóthy*, *Berecz*, *Egressy*, *Erdélyi*, *Halász*, *Lisznyay*, *Majláth*, *Melanie*, *Mindszenti*, *Orbán*, *Pájer*, *Sal*, *Sárogy*, *Szakál*, *Száz*, *Szelestey*, *Szemere*, *Székely*, *Tárkányi*, *Thali*, *Tóth E.*, *Tóth K.*, *Tóth L.*, *gr. Vass Ottilia*, *Zalár*. A verses rész teszi a könyv nagyobb felét, s ebben sok becses műre akadunk. Az írói hitel és becsület érdekében örvendünk, hogy e munka végre a közönség kezében lesz s még inkább annak, hogy a késedelem oka — mint írják — nem a kiadószerszerző volt.

— *(Magyar időségi közlöny)* jelenleg összesen 31 jelenik meg Pesten. (Ezen kívül 9 német és 2 szláv). A 31 közül 4 napi lap, 1 hetenkint háromszor, 4 hetenkint kétszer, 15 hetenkint egyszer, 1 havonkint háromszor, 2 havonkint egyszer, 4 határozatlan időközökben jelenik meg.

Közintézetek. egyletek.

— *(Casinógyűlés Debreczenben.)* Január 10-kén tartotta a debreczeni casinói egylet tisztújítását. — Elmúlt 20 éve, hogy itten casinó alakult; több évig virágozott az, minden műveltebb lakostársunk tagja volt, abból nőtte ki magát a *hangászegylet* is, melly időről időre hangversenyeket adott utczai kivilágításra s más jótékony czélokra, azonkívül díjnélkülieket csupán részvényesei számára; sok költségbe került szép hangszerekkel s egy kevés tőkével is birt ez egylet; — kilencz éve feloszlott, kis tőkéje jobb időkhig a takarékpénztárba tétetett, de hová lettek szép hangszerei? azokról tudtomra senki sem számolt, s azt hiszem, hogy most is életben levő tagjai méltán s jogosan követelhetik, hogy azok vagy természetben meglegyenek, vagy róluk valamely kimutatás történjék. — Nehány év előtt másik casinó is alakult, s *polgári* czimert vett föl, a részvénytíj igen csekély levén, sok taggal dicsekedhetett; amaz többet adott kényelemre, több szobával, csinosb bútorral, parquetoirtott táncsteremmel birt, s maga volt a gazda; mig emez a fehérlő vendéglő ködös helyiségén ütven föl tanyáját, kiváló szabadalmául tekinté a *fővegléneveztelt*, kényelmetlensége pedig egy nagy teremre s egy olvasó szo-

bára szorítottatott, — a vendéglős levén a gazda — gyakori volt az izetlenkedés. A régi — később uri vagy frakkosnak nevezni szeretett casinónak kevesbültek tagjai, mert azok nagy többsége az utóbbinak is részvényese volt, dija pedig itt kevesebb. — Azoknak indítványára sikerült végre a két casinó egyesíteni, megtartván a *polgári* czimet. — Midőn néhány évvel ezelőtt a becsületes, helyiségre költözött egyesült casinó *Simonffy Sámuel* ügyvédet választá magának elnökül, sokan jósolák, hogy bezzeg apránként gyűjtgetett tőkészkénk czifraságokra fog pazaroltatni. — Az igaz, hogy azóta a mesés olcsóság 2 ftos részvényt 4 ftra emeltük, sőt mult évben kinek tetszett, bútorzatra magát extra megadóztatá, de termeink új diszbe öltöztek, s ha nem fényes, de igen becsületes bútorzattal, jó két új tekeasztallal, csinosan fölserelt, bár kicsiny táncsteremmel, szóval lehető kényelemmel bírnak, s a kalapfentartási szabadalomról annyira lemondunk, hogy casinónkat jelenleg bár melly vidéki város casinója mellett bátran bemutatni merjük; hogy pedig pazarolás nem történt, tanuja az, hogy elnökségünk évről évre nem, nagy többséggel, de csaknem egyhangu szavazattal ugyanaz marad, s ohajtjuk, hogy még sokáig az maradjon. — A választmányba legújabbban a körülbelől 60 katonatiszt tagtársaink közül hárman választattak meg. — Egyletünk járat minden magyar, több német, és egy francia lapot, több folyóiratot. A könyvtár azonban nagyon eldugott helyen van, mintha szegyenlénk, hogy egy szerény szekrényben meg tér; több könyvet szerezzünk tagtársaim, sokkal több könyvet! eltér még vagy három könyvszekrény a belső olvasószobában, nem lenne sok, ha annyi megtelnék; — az olvasószobában szeretnénk egy kis megszorítást s több rendet behozni; gyakran, igen gyakran történik, hogy egyik olvasószobában sem lehet nyugalommal olvasni; — még azt a monoton bölcösöngést, melly fölöttünk a második emeletből lehallik s a házias élet kelleméit s kellemetlenségeit juttatja eszünkbe, csak megszoknók, de a nagy hanggali conversatio nem olvasószobába való; — függesztjük ki ismét a „*csöndet kérünk*“ félre tett tábláskát! — A mai hírlap sokszor összefüggésben van a tegnappal, de ez soha nincsen az asztalokon, s ha valaki mégis kívánja, — jótállok érte, hogy egy félóraig elvárhat utána, mert a lapok a szolgálak vagy újévi nyelven *eljárók* szobájában olly összezártan tartatnak, hogy ottan ugyan polemia helyett akár hajba kaphatnak egymással egész bátorságban; — ez az egyleti felügyelőség dolga volna, hogy a lapok rendben tartassanak; valamint az is, hogy az egylet könyveit olvasni akarók gyakrabban juthassanak a könyvtárnokhoz; ugy az is, hogy az egyletnek bár mi csekély értékű vagyona nem csak a leltárban de valóságban is feltalálható legyen, s beszerzett holmiai a lehető tisztaságban conserváltassanak, — mert hiában akarja s szereti az elnök a rendet, pontosságot, tisztaságot, ha azok anyagok, kiknek a kivitel eszközlése kötelessége. — Casinói táncvizigalmak január 18-án és így vásárhétfőjén, 27-kén, ugy február 3. és 10-kén egy részben jótékony czélokra tartatnak; ezenkívül január 20., február 1., 8. és 15-kén zeneestélyek lesznek, mellyekben a nemes *Mazuchelli* ezred hangászkarja *Kéler Béla* karnagy vezérlete alatt működendik.

— *(A pestbudai senede)* növendékei az intézet igazgatóját, *Mátray Gábor* urat igen szép emlékekkel tisztelték meg, melly is nem más, mint az érdemes igazgatónak *Barabás* által jól talált könyomatu arcképe.

— *(A bécsi gazdasági egylet)* e hó 26—27-én tartandó közgyűlésén a magyar gazdasági egyletet gróf *Andrágy György*, *Ghika Sándor*, *Korizmics László* és gr. *Zichy Ferdinánd* urak fogják képviselni.

Mi ujság?

— *(Gr. Radetzky tábornagyért)* e hó 14-én a szentmise áldozatot Budán a főplebaniai vártemplomban Ő eminentiája a hercegprímás mutatá be. Jelen voltak cs. kir. Főhercegnő *Hildegard* Ő Fensége, Ő cs. kir. Fensége a Főkormányzó távollétében, gr. *Haller* ő exclja, Ő cs. kir. Fenségének adlatusa, s vele a katonai tisztikar, s a cs. kir. hivatalnokok. Pesten a főplebania-templomban az isteni tiszteletet a táborig superior végzé. Jelen voltak a pesti katonas-örtség tisztikara, a cs. kir. hivatalnokok. Ezenkívül még a két város katonas-örségének egy része is egész diszben kiállt, s jelen volt a gyászszertartáson.

— *(Hám János)* elhunyt szatmári püspök végrendelete, valamint minden intézménye a szerény egyszerűség jellegét hordja magán. A szó legszorosabb értelmében minden vagyonának, melly hir szerint 600,000 ftra megy, örökösül a püspöki megyét nevezé ki s kezelését s belátás szerinti legűdvösb hovatfordítását s illetőleg az általa kezdetek folytatását, utódára ruháztá. (Rel.)

— Fővárosunkban jelenleg két állatsereglet is tartózkodik, egyik a régi harminczad-épületben, a másik a régi fűvészkertben. Az elsőben néhány nap előtt egy oroszán hirtelen bucsut vett e szomorú világtól. Bőrrét hir szerint a nemzeti muzeum tette sajátjává 100 pfton, melly összeget a lelkes fővárosi hölgyek gyűjtötték volna e czélra saját körükben. Mondják, hogy egy arslán is meg akarta volna venni a maga számára, de elkészett a vásárról. Hogy mit akart vele e jámbor, azt voltaképen nem tudhatjuk; de sejtjük, hogy oroszánbőrbe akart bujni.

— Habár fővárosunk ez idén meglehetősen szűkében lesz a fényesebb táncvizigalmaknak; de azért kevésbé fényesek csak olly nagy számmal vannak kilátásban, mint a mult években. Így csupán a régi harminczad-épületben négy bál tervezetik, mellyek kétségkívül nemcsak népiesek, de népesek is leendnek. Illy szűk világban mit is tehetne a szegény ember bujában egyebet, mint hogy kapva kap a mulatságokon, hol legalább pillanatra elfeledi azt az általános jelszót, mellyre majd sirva fakad az ember, midőn kimondja, hogy: „nincsen pénzünk!“ Azért tehát teljesen alaptalan azon kislelkűek aggodalma, kik ama rettentő csapástól tartanak, hogy nem lesz elég alkalmuk a

bajos zepperlit tánczolhatni. Itt önkénytelen is eszünkbe jut az a falusi magyar ember, ki midőn az annyiszor emlegetni hallott zepperlit először táncolni látta, naivul így kiáltott fel: „Hát ez volna az a híres zepperli? Hisz ezt nálunk is minden ősszel tánczolják, csak hogy mi úgy hívjuk hogy: *káposztatiprás*.”

+ Nagy veszteség fenyegeti a művészi világot! Az erős *Toldy János* erősen feltette magában, hogy nem fogja többé töldhöz vagdalni felebarátait, hanem él békeességben mindenkivel, mint jámbor keresztény emberhez illik. Csupán egy körutat szándékozik még tenni nagy Magyarországon, azután csendes magányba vonul, hogy kinyugodhassa birkozási fáradozásait babérain, melyeket *küsdve* kaszált dicsőséges pályáján.

+ (Örömmel vesszük fel lapunkba azon hírt,) hogy a lugosi casino jelenleg háromszáz tagból áll; s miután e számnak egy részét nők képezik, ezek kedveért a casino hetenkint kétszer táncvizalmat fog rendezni. Így lehet a hasznos a mulattatóval egyesíteni! Vajha minél több utazónói akadnának a derék lugosiaknak s egyesülnének, ha épen a tánczra nem is, legalább az olvasásra.

+ (Ristori) Bécsben tizenkét előadásra szerződött; vendégszereplését jövő hó 18., vagy 20-án fogja megkezdeni. Egyébiránt a bécsieknek is lesz mit irigyelni tőlünk. Ira Aldridge, mint mondják, már megérkezett s néhány-szor fel fog lépni nemzeti színpadunkon. Sőt még az is megtörténhetik, hogy Ristorit is, mivel oly közel lesz hozzánk, meg fogja nyerni az igazgatóság néhány előadására.

+ (Földrengések.) A lapokban egy idő óta igen gyakran olvasunk híreket a különböző helyeken tapasztalt földrengésekről. Így folyó hó 15-én este 9 és 10 óra közt Krain-Morva- és Sziléziának egyes pontjait rázkodtatta meg e veszélyes tűnemény. Ugyanekkor hazánkban Szent-Mártonban és Szliácson is ismételt lökések ejtették rémégésbe a lakosokat, melyek következtében egyes épületek kisebb-nagyobb sérülést szenvedtek, nagyobb szerencsétlenség azonban nem történt.

+ (Meteorok.) Erdélyben Vörösegyszékén nem régiben egy 29 font súlyu meteorok hullott a földre. E különös természeti tűnemény oka s származása felől lapunk mult évi folyamában értekezünk. Az egyszeri diák professora kérdésére ezt válaszolta: „A meteorok oly kő, melyet még a tudósok sem bírnak megfejtani.”

+ (Napfogyatkozások.) A csillagászok jóslata szerint jelen évben két napfogyatkozást várhatunk, melyeknek egyike márt. 15-én oly nagyszerű lesz, hogy még a mostani pénzfogyatkozásnál is jobban el fogná sötétíteni a világot.

— *Egerből* írják: A jelenleg itt lakó, de országszerte is nevezetes zenésznünk *Bunkó Ferencs* egy kérést adott be a helybeli közönséghez, melyben az iránt kéri meg, világoztan fel, vajjon mi oka lehet annak, hogy Egerben a beköszöntött farsangi estéken, nemcsak nyilvános táncvizalmak nem tartatnak, de a házi társas zárt körű mulatságok is mellőzöttek? — Pedig, ha visszapillantani akar a multra, aligha volt ehhez hasonló kis városban több táncvizalom, házi mulatság, s a társasági életet vigassága által lángra ébresztő közönség. — Mégis hiában panaszkodik a derék zenész, mert vannak Egernek életrevaló fiait, kik nem felejtkeztek el még, a közönség lakóinak kedvtöltő mulatság szerzéséről. Erdeműs polgármesterünk is tervez és terveit rendszeres sikerrel korszoruztatnak; most dolgozóházra, most más jótékony célra gyűjti össze a közönségnek társas estélyekben kedvét találó, mulatni akaró és tudó részét. Legközelebb ismét jótékony célra fog rendezni egy társas táncvizalmat aláírási útján, mely hihetőleg egyike leend a legérdekesebb nyilvános bálokak. Továbbá azt is rebesgetik, hogy a fiatalági táncvizalom is újra fel akar támadni halottaiból — a minnek szintén jó sikert óhajtnak.

— (Táncvizalmak Székesfehérvárott és vidékén.) Rendes tutósítónk írja: Valamint igaz az, hogy még egy telet sem evett még a farkas, úgy az is igaz marad, hogy egy farsang sem fog elmúlni tánc nélkül, mindig lesz olyan a ki tánczol s a kit megtánczoltatnak. Mert habár sokan aggódni kezdtek az ideai táncvizalmak szüke iránt, csalatva érzik magukat, ha meg-gondolják, hogy már eddig is négy álarcos bál van hirdelve, hát még az álarczatlanok, melyek még eddig nem mertek a nyilvánosságra előarczatlan-kodni, mennyien lehetnek! Lesznek pedig ezen álarcos táncvizalmak — Ullmann szállodában január 24 s február 7-én, — a lövészársulat álarcos vizalma a színházban január 31-én s erre igéri a társulati igazgatóság, hogy minél több álarcosokkal fogja mulattatni a t. cz. közönséget; — végre be-bejezendő mind ezeket február 15-én a szintén a színházban tartandó nagyszerű álarcos csapatmenettel ajánlkozó táncvizalom, melyben 60 álarcos — s az egész színházi személyzet részt fog venni. — Látni fogja így tehát mindenki, hogy mi fehérváriak — noha tősgyökeres magyar nép voltunk — az álarcoskodást igen szeretjük. — A kinek ezen vizalmak nem elégségesek, elmehet a vidékre, hol már eddig 10 táncvizalom van hirdelve, — 2 Bodajkon, 2 Nyéken, 4 Polgárdin, 2 Mórton.

— (Időjárásunk) ugy látszik megfélekedezett szilárd jelleméről, miután a mintegy 10 napig tartó hidegek elmúltak, s azokat újra enyhe idő váltá fel; nappal olvad, éjjel csak keveset fagy. Havunk még nem volt. — Ezt írják Sz. Fehérvárról, de ugyan azt mondhatjuk, Pestről is, azon hozzátétellel, hogy itt most már éjjel is olvad és esik.

— (Egy lelkész ajándékai.) *Aroklóról* (Borsod) azon tudósítást vesszük, hogy az ottani ref. népség nagy tisztelettel s szeretettel viseltetik derék lelkésze t. Sz. József ur iránt, ki nemcsak hű pástora s lelki atyja népének, hanem emlékezetét anyagi áldozatokkal is örökíti. Tudósítónk szerint nevezett lelkész ur egy 600 pftos *organát* állított az ottani ref. templomba

saját meggazdálkodott filléreiből, mely m. é. márt. 15-én ünnepélyesen fel is szenteltetett. Ez év első napján a tisztelt férfiú ismét becses új évi ajándékkal lepte meg híveit, a mi nem kevesebb, mint egy egyházi *takarékagtár* megalapítása. Ugyanis évenként — tíz évig — 20 köből roszot ad a magtár számára, oly feltétellel, hogy a bejövendő kamat két részéből a szegény szülők gyermekeiért fizetessék az iskolai tandíj, az egy rész pedig az alaphoz csatolassék. E terv szerint 6 év múlva egy szüle sem fizetend tandíjt, mivel a két részből minden gyermekért ki fog telni a fizetendő tanítási összeg. Szébb és hasznosabb újévi ajándékot ennél a nemeslelkű férfiú alig adhatott volna — kívánjuk: legyen áldás a jólelkű adományon, s a nemes példa minél több követőre találjon!

○ (A szepesmegyei urbéri törvényszék területén) összesen 175 volt urbéres község találhatik. Ezek közül 5 még 1848 előtt tagosított, 150 iránt újabban tétetett folyamatba a szabályzó per, 20 községben végre, melyek magukat már régibb időben megváltották, sem rendezés, sem tagosítás nem kéretett. A főtebb említett 150 beperesített község közül az urbéri törvényszék közbejárására már 10-ben egység jött létre. Végre van Szepesmegyében 13 ugynevezett lanczás mezőváros, melyekben csupa curialisták laknak. Ezek közül 8 még 1848 előtt tagosított; 2-ben, mivel egy birtokosé, nem szükséges, a többi közül egyikben urbéri törvényszéki ítélet folytán a tagosítás végre is van hajtva, a másodikban pedig még nincs eldöntve. (B. P. H.)

— (Nevezetes felírás.) Egy helységben, hol ezelőtt tíz—husz évvel a papon és mesteren kívül még senki irást nem tudott, következő tilalmi felírást olvashatni, mely alkalmasint még amaz irástudatlan időből maradt fel:

KONYI. HELSI
G. BEN — AZ. DOH
ANZAS. TILTA

TIK. (Ide egy pipa van f. stve.)

Levelezés.

Bécs, jan. 14-én. (Szigeti népszínműve német fordításban. A farsang.) Vitéz baka s délezeg huszár eddig sem hiányzott ugyan Bécsben, de hiányzott ezeknek az ő szép tükörre és mintaképe, a „*Vén bakancsos, és fia a huszár*.” Felhozatták most ezt is ide, hogy kivívja az egrit nevet, s még nagyobb dicsőséget árasztson méltó fiaira. E hó 9-én adatott először a wieden színházban. A darab főszemélyét *Rott*, Friczit pedig *Grimm* adá. Mindenki elismeri a darab értéket s valódi belbecsét. Az élénk színezettel festett, élet-hű alakok, e műnek bármely színpadon is megszerzik a hatást. Helyes tapintatra mutat tehát e darabot a német színvilágba is átültetni. — A német színműrodalom e neme jelenleg, micsoda termékeket mutathat fel? hisz, ha közelebbről megvizsgáljuk, látni fogjuk, hogy minden itteni német népszínművek mind egymást másolják, csupa új meg új ismétlés, ennél fogva többé kevésbé unalmas, s miután egy-egy tárgy számtalanszor felhasználatik, hüségben mind inkább eltér a valótól. Egy illy darabnak csak is a legügyesebb színészek bírnak adni érdekességet. Mi mind ennek oka? nem vizsgáljuk; meglehet, hogy e nép élete sem oly élénk, mint a magyaré. Azért jól teszük, ha jelesb idegen darabokat is igyekeznek elsajátítani s felhasználni. Ez eddig nem a legjobb sikerrel történt még, főleg hibáztak a fordításban, a színészeknél pedig az idegen szellem tanulmányozásának semmi nyoma sem volt. E jelen darabról már több jót mondhatunk, fordítása *Dux* Adolfótól sikerültnek mondható, a személyzet pedig elég igyekezetet tanúsított, a darab betanulásában. Ez áll különösen Rottól, ki több ideig tartózkodott Pesten, s így alkalma volt a magyar népeletet, legalább a nemzeti színházban és többször tanulmányozhatni. Több jó jelenete volt; különösen sikerült, a heves öröm kitörése, fiának visszatérte alkalmával. A mellék szerepekben Röhring ur, a kántor szerepében tűnt ki leginkább. Friczi szerepe azonban Grimm kezében egészen elromlott. A darab telt házat csinál, s Rott mindig tapsokat arat. — A farsangra nagy készülétek tétetnek, jogász, technikus, orvos stb. bálok foglalkoztatják a kedélyes bécsieket. Annál inkább feltűnő aztán, ha egy oly eset történik, mint multkor, bizonyos kávéházban, hol t. i. egy mellék helyen egy szegény ember felakasztotta magát. Illy esemény hire napokig elkereng a városban, s csudálkoznak rajta, hogy lehet illy örömdús napokban megenni az életet! — Mostanában azon hírek örvendenek leginkább a bécsiek, hogy a belváros bástyái lerontatván, a város kiebb fog építtetni a glacisra. Az igaz, hogy a város így kiterjedésben növekedni fog, de szépségben aligha, mert Bécs főéke, a glacis ez által elvész. No de majd elválík! — *O. B.*

Egyveleg.

+ (Ismét üstökös!) *Babinet*, francia akademikus, tudomány egész komolyságával fenyegetőzik, hogy az a rengeteg nagy üstökös, mely V. Károly császár alatt rémitgette az embereket, még ez év folytán szerencsétlenül fog bennünket magas látogatásával. Szép lesz tőle, ha eljő. Mi viszont valódi magyar vendégszeretettel fogadjuk, megvendégljük „rizszont-eleget-disznotetem-vagdalyány-bennékü-kaposztalevel-gyüremlényi-ételvény“-nyel stante pede.

* * *Mult évben Liverpoolból* 400 hajón 154,000 kivándorló indult ki Amerikába, Canadába, Ausztraliába. Közülök az amerikai Egyesült-államokba 97,594, Ausztraliába 51,243, Canadába pedig 6000 ment.

* * *Egy gasdag, de főseny férfiú* csupa gazdálkodásból folyton zabkenyérrel élt. Egyszer a piacon ögyelezvé, egy ló erősen megharapta, s midőn e miatt szomszédjának panaszkodott, az így felelt vissza neki: „miért eszik zabkenyeret; a ló bizonyosan azért harapott önbe, mert éhes volt.”

* * *Össinte felelet.* Mennyi bért kér ön? — Kérdé az amerikai boltos

egy szolgálatba ajánlkozó boltosságától. „Öt dollárt hetenkint, ha a pénzes fiókba benyulhatok; ellenkező esetben 15 dollárt“ felelt a kérdezőt őszintén.

+ (Ügyes szónok). Steele Richard várat építettett, s egyebek közt arról sem felejtkezett meg, hogy egy téres kápolna is legyen benne. Az építés fölötté lassan haladt előre, mert Steele a munkások bérét gyakran hónapokig sem fizette ki. Midőn a kápolna végre teljesen elkészült, hogy megítélhesen, vajjon a szó elég jól hangzik-e benne, a munkások egyikét felküldte a szószékre, hogy beszélne onnan a hallgatóságához, mintha hitszónok volna. A szegény munkás eleget mentegetőzött, hogy az öregapja sem volt prédikátor, még azt sem tudja hirtelenében, miről beszéljen? „Beszélj arról, a mi épen eszedbe jut“, mondá neki az építető ur. A szegény munkás végre elszánta magát a nagy munkára, felvácizorgott a szószékre, és áhitatos hangon imigy kezd vala prédikálni: „Hat hónapja mult már, hogy bérünkből egy lapos krajczárt sem kaptunk ki; vajjon mikor fog, nagy uram, kielégíteni bennünket?“ — „Nagyon jól van, válaszolt a megszólított, tökéletesen megértettem, csak a beszéd tárgya volt roszul választva.“

+ (Egy vers, mint csaknem-gyilkos). Lyonban nem régiben egy lakodalmon a jókedvű vendégek valami tréfás verset énekeltek, mi a völgegynt olly mértékten nevetésre izgatta, hogy egyszer csak a földre rogyott eszmé-

letlenül. Csak erős érvágás volt képes őt ismét életre hozni, azonban a me-nyegzői nyoszolya helyett betegágyba kellett feküdnie.

* * Midőn az egykor híres Cook-féle műlovar-társaság London városában aratta volna a dicsőséget és gyűjtötte zsebre a szép jövedelmet, ez alkalmat egy magasrangú és lábszáru angol agglégény arra használta fel, hogy egyik csintalan lóháton-tánczosnéba szerelmes lett fölig. Azon törte fejét, hogy vonhatná magára imadottja figyelmét, kit ajándokai nem tudtak megindítani. Végre kitalálta. A társaság lovainak egyik gondozóját megvesztegette, hogy engedje meg neki valamelyik lóra ülni, mikor usztatni hajt. Ha imadottja így meglátja, e különöz, eredeti és egyuttal merész csiny bizonyosan lágyítólag hat kemény szívére. Föülte tehát egyik lóra, ám a ló kissé igenis betalált menni a vízbe. A lovac, kinek a lóháton furdás sohasem volt szenvedélye, zavarba jött, s egyet ütött ostorkájával a ló fejére. Illy ütés a lovardában annyit tesz, hogy : feküdj le! A ló tehát lefeküdt, csupán orra hegyét nyujtva ki a vízből. A lovac most tapasztalta, mi jó, hogy az Isten őt olly igen magas termettel áldotta meg, különben belefullt volna a vízbe, így azonban az a fölig is csak alig ért föl. Imadottja előtt nevetésgéssé lett ugyan; de más részt meg ő ezzel épen semmit sem törődött, mert a hideg furdónak azon hatása lett reá, hogy eszelős szerelmi mámorából teljesen kijózanult.

Színházi napló.

Péntek, jan. 15. „Dózsa György.“ Eredeti történeti dráma 4 felv. Irta Jóhái Mór. A szerző — a mi harmadszori előadásnál ritkaság — több ízben zajosan kihivatott s — a mi még ritkább — koszorúkkal is megtiszteltetett.

Szombat, jan. 16. Kaiser-Ernestné föllépteül : „Dom Sebastian“, nagy opera 4 felv. Irta Verdi.

Vasárnap, jan. 17. „Két pisztoly.“ Eredeti népszínmű, 3 szakaszban. Irta Szigligeti.

Hétfőn, jan. 18. Rubinstein hangversenye, ezt megelőzte : „Füzdőre kell mennie.“ Goslan Leo után francziából ford. Feleki. Az európai híru zongora-virtuóz remek játéka legnagyobb lelkesedésre ragadá a közönséget, mely fu-ladásig tölté meg a házat. Ugy halljuk, hogy a pénztárnok ez este 300 zárt-szék- és 37 páholykeresőt volt kénytelen visszautasítani. Reggeli 9 órakor a jegyek mind el voltak kapkodva. Sajnálni lehet, hogy a művész csak egyszer hallatá magát színpadunkon.

Kedd, jan. 19. „Ersébet“, ered. opera 3 felv. Zenéjét irták Erkel és Doppler testvérek.

Szerda, jan. 20. „Grilli.“ Szomorujáték 5 felv. Irta Szigligeti.

Csütörtök, jan. 21. Aranyvári Emilia javára : „Katalin, a rablóvezérnő.“ Regényes ballet 4 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

1635. Debreczen K. Antal. A vasuti szállítási árak iránti ohajtását szivesen fogjuk teljesíteni, mihelyt az újabb árjegyzék ki fog adatni, s a mennyire a hely engedí. Igen méltányos ön panasza, hogy illy utbaigazító könyvecskéket az egyes vasuti állomásoknál nem árulnak s a kérdezősködők sokszor hidegen utasítatnak vissza. A vasuti igazgatóságunk állana érdekében kielégítő intézkedéseket tenni e tárgyban, mely iránt sok oldalról emelkedik a panasz. — A piaci árakra nézve részleteseb tudósításokkal szolgálunk. Mindest a Politikai Ujdonságokban.

1636. Pozsony K. P. — A „Csallóközi utiképek“ szerzőjének nevét nem áll hatalmunkban kimondani. Örvendünk ön megegyező nézetének, hogy ez alapossgal, gondal s érdekesen irt utirajzok mintául szolgálhatnak minden más e tárgyú közleményeknek. Hány becses monographiára tehetnének így szert!

1637. Csurgó. Kép s leírás kívánatainknak teljesen megfelelő. Besoroztatott.

1638. Patkára. Bajos azt megérteni. A többi tán világosabb lesz.

1639. Majsara. Adatokat kérünk, nem polemist. Tekintse ön sok oldalról igénybe vett lapjainkat.

1640. A szleziliai vesernye. Később talán használhatjuk.

1641. Bakonyfinak. A kívánt csillagos jegyzetet úgy tekintse ön, mintha kiirtuk volna. — A verses kísérletet elttették — a kosárba. Ujra!

1642. Szülőföldemhez. Semmi oligarchia! De mikor az illyen pongyola-rigmust legfeljebb egy jókedvű disznótorban lehetne szólni érezteni!

1643. Bukarest K. F. — Köszönettel vettük a jeles fényképet. Munkában van.

1644. Sümegre H. Gy. — A rajz igen becses, és reméljük, hogy hamar elkészül. Annak idejében az eredetit visszaküldhetjük, a tiszteledijjal együtt.

1645. Csalódás. „Nem kérdeztem senkitől se! A csalódás meg is ölt.“ — Ez ismét csalódás.

1646. A jó szomszéd. Nem jó szomszéd.

1647. Pipámhoz. Mondott szóból tán jobban meg fogja érteni, mint írásból. Tes-sék neki elfüstölni.

1648. Erőtetett sziveség. Erőtetett adoma.

1649. Ne mondd, hogy még szeretsz. Ezzem ágában sincs.

1650. Senti Pálnak. Ön azt kérdezi, mikor adjuk versét? Majd, mikor Valaki Pál lesz önből.

1651. Hazámhoz. Szép papirosra van írva.

1652. Csudálkozás. Ön a roppant mindenség felett szent bámulatra ragadtatva végre így kiált fel:

„És én csak akkora vagyok, mint az öklöm!“

Jókora ökle lehet önnek. Avvagy igen kicsiny lehet ön.

1653. A Vén Cantor. Lapunkban a pusztá C nem divatozik. Sziveskedjék ezt Cz-vel felcserélni s aztán akár elenekelni.

1654. Imre király. Szerzőjében tehetséget sejtünk, hanem azért e mű még nem ballada. Ajánljuk figyelmébe Arany Jánost.

1655. Egy kert felett. Nagyon magasan lehetett az a kert, hogy a nap olly közel volt hozzá, a mint ön versében állítja.

1656. Az első Fay(-dalom!) nem adható.

1657. Hazamat holtig szeretem! Az szent kötelessége minden magyar ember-nek. A Gyuri bojtár roszul tanulta meg az orthographiát. Különbem nem írta így : segít-bez, szakólkótsz, kertye stb.

1658. Az öreg kancsó. Eltört. Nem lehet megdrótoztatni.

1659. Ábrándos szerelem. Ábrándnak nagyon hosszú, valónak — nem lapunkba való. Figyelmeztetjük szerzőt, hogy az a sok ismétlés nem szép ám a versben. Röviden s határozottan kell kifejezni a gondolatokat.

1660. Sirok, mint a gyermek. Talán csak nem azért, hogy verseit nem közöltük!

1661. A részeges pár. János gazda jól tette, hogy megverte Örszé nénit, Örszé néni is jól tette, hogy megverte János gazdát. Mindketten megérdemelték. De itt nálunk ne verekedjenek.

1662. Fűtyöl a szél. Az bizonyos, hogy nem furulyáz; de hát azután?

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetnap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-oros naptár	Nap- kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold- kelet nyug.	
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.
Január			Jan. (6)		R. Seb		
24	Vasár. C 3 Timoth.	C 3 Tim.	12 E Triod.	7 37	4 47	9 Xylop.	11 27
25	Hétfő Pál fordul.	Pál ford.	13 Hermyl.	7 36	4 48	10 (faunn.	0 6
26	Kedd Polykarp. P.	Polyk.	14 Sabbas	7 35	4 50	11	1 2
27	Szerda Aranyászaju.	Marg. A.	15 Theb.	7 34	4 52	12 Eman.	2 13
28	Csütört Nagy Károly	N. Kár.	16 Péter sz.	7 32	4 54	13	3 38
29	Péntek Szal. Ferencz	Adelg.	17 Antal apát	7 31	4 56	14 (nap	5 3
30	Szomb. Martina szüz	Mártona	18 Ath. Cyr.	7 30	4 58	15 S. Ór.	6 27

Holdnegyed : ☉ Holdtölte 29-én 10 óra 27 perczkor délétől.

TARTALOM.

Hunyady Mátyás királylyá választatásának négyszázados évnapja (képpel). — Telen. Pista bácsi. Vida József. — Mint lón vagyonos emberré ifjabb Adorján Péter (folyt.) Pálffy Albert. — Csallóközi utiképek (folyt. két képpel). — A szarvas (képpel). — Egy magyar gulyás bucsubeszéde. — Uralkodó planéta és időjárás jósolatok (folyt.) Brassai. — Tárház : A nagyváradi színvilágból. Irodalom és művészet. Közintézetek, egyletek. — Mi újság? Levelezés. Egyveleg. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

1858-diki első félévi folyamára.

Előfizetési ár :

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokkal (Buda-Pesten házhoz hordva vagy vidékre postán küldve) :

Egész évre	8 ft.
Félévre (január—júniusig)	4 ft.
Negyed évre (január—mártiusig)	2 ft.

Csupán Vasárnapi Ujság, félévre 2 ft. 30 kr.
 „ „ „ egész évre 5 ft. — kr.

A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik. — Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadóhivatala
 (Pesten, egyetem-utca 4. sz. a.)

Felelős szerkesztő : Pákh Albert.